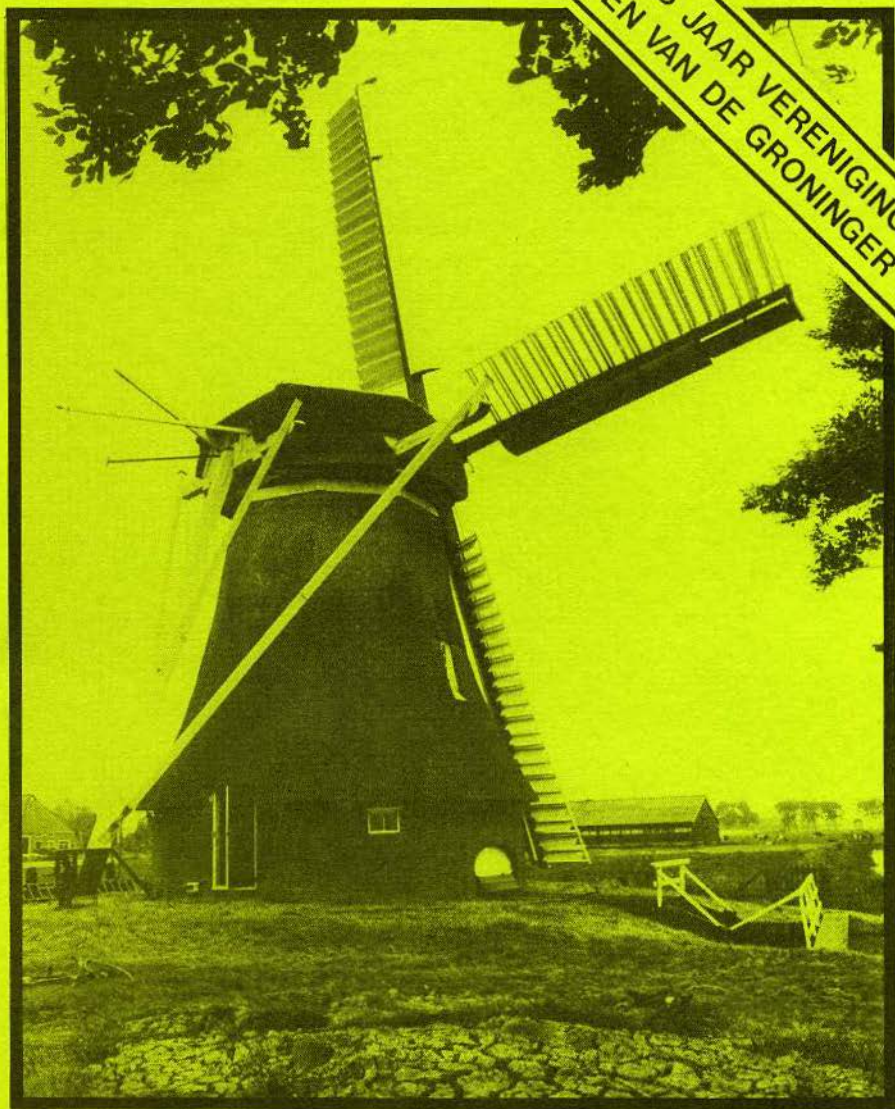

1974 - 15 JAAR VERENIGING - 1989
VRIENDEN VAN DE GRONINGER MOLENS

de zelfzwichter ⁵⁴

2 | 89

BIJ DE VOORPLAAT

Ook deze molen maalde op de Nationale Molendag 13 mei 1989. Het is de *Zilvermeeuw* te Onderdendam (nr. 10), een vijzelwatermolen uit 1870. Zie elders in deze "Zelfzwichter" het artikel over de Nationale Molendag en het gedicht over de onfortuinlijke molenaarszoon.

Foto: Martin E. van Doornik, 2 juli 1983.

de zelfzwichter

JAARGANG 14, NUMMER 54,
JUNI 1989

'De Zelfzwichter' is het orgaan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en van de Stichting De Groninger Molen.

Het blad verschijnt in maart, juni, september en december.

Aan het lidmaatschap van de Vereniging van minimaal f 20,- per jaar is het abonnement van 'De Zelfzwichter' gekoppeld. Losse nummers kosten f 2,50 exclusief porto.

REDAKTIE:

C.E. van der Horst, Scheemda
W.O. Bakker, Harkstede
H. Berends, Sebaldeburen
H.A. Hachmer, Nieuwe Pekela

VORMGEVING & TYPEWERK:

Martin en Jeannette van Doornik,
Westernieland

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

C.E. van der Horst, T. de Jong,
Chr. Bremer, H. Berends, D.J. Tinga,
W.O. Bakker, M.E. van Doornik,
E. de Jonge, T. Meesters en W. Roose.

DRUK:

Scholma Druk, Bedum

CORRESPONDENTIE-ADRESSEN:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens:

Postbus 213, 9700 AE Groningen
Postgirorekening: 3866034

Tevens post bestemd voor uw redactie.

Stichting De Groninger Molen:

Westersingel 43, 9718 CD Groningen
Telefoon 050-121694 (uitsluitend Stichting).

IN DEZE ZELFZWICHTER:

Redactioneel	2
15 jaar V.V. v.d. Gron. Molens	3
Onze Portugese (molen)vakanties ...	6
Verslag jaarvergadering 1989	10
In memoriam molenaar Derk Bos	14
Ingebruikstelling molen Bovenrijge .	17
Nationale Molendag 1989	18
Molennieuws	19
Aanvullingen rompenlijst	20
Tentoonstelling Koud geslagen	21
Een Groninger Molendag	23
De Drentse Molendag	23
Oostgroninger Molendagen	23
Van haver tot gort	24
Zaanse schans in Molenrij?	24
Puzzel	27
Internationale molenmuseum Gifhorn	28
Gort mit proemedanten	32
Subsidies	33
Jaarlijkse excursie	33
Nationale Monumentendag	33
Daam Schijf een uitvinder	33
Bezoek bij Groninger molenvrienden .	34
Over een molenverzameling	38
Vraag en aanbod	41
Nieuwe leden	achterkant omslag

REDAKTIONEEL

Zelden zal in ons verenigingsleven tussen de verschijningsdata van twee Zelfzwichters zoveel zijn gebeurd als ditmaal het geval was.

Eén van de redenen tot oprichting van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens was de bijzonder slechte staat van onderhoud van de kleine zaag- en korenmolen te Bovenrijge, gemeente Ten Boer.

Toen deze molen in 1976 tenslotte in elkaar stortte, is jarenlang door de vereniging op herbouw aangedrongen. Vele akties om aan geld te komen werden ondernomen en de betreffende instanties werden onder druk gezet.

En nu is het er dan eindelijk van gekomen: op 21 april j.l. vond de officiële ingebruikstelling plaats. Een belangrijk doel is tot een goed einde gebracht.

Een ander heet hangijzer, dat heel lang op het verlanglijstje stond was om te komen tot een zogenaamde "blijvende" Zelfzwichter. Een boekje dat kon worden uitgegeven als propagandamateriaal voor de werving van nieuwe leden.

En ook die lang gekoesterde wens is nu tussen de verschijning van deze twee Zelfzwichters verwezenlijkt. De schrijfster Tineke Hamming heeft een boeiend en fraai boekje geschreven, dat voor langere tijd kan dienen als visitekaartje van onze vereniging.

*De officiële overhandiging van het jubileumboekje **De Zelfzwichter** door onze voorzitter T. de Jong (rechts) aan gedeputeerde G. Beukema.*

Deze plechtigheid vond op 11 maart 1989 plaats in de fraaie raadszaal van het Winschoter raadhuis.

Foto: M.E. van Doornik.

Op 11 maart j.l. vond op feestelijke wijze de uitreiking van het eerste exemplaar plaats op het stadhuis van Winschoten.
En last but not least, was er dan onze jaarvergadering op 18 april, waar ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan onze Commissaris der Koningin, de heer H.J.L. Vonhoff zo bereidwillig was om op ons verzoek de oud-secretaris van de vereniging, de heer B. Jongsma tot erelid te benoemen.

Kortom, een zeer bewogen stuk verenigingsleven is in deze korte periode aan ons voorbijgegaan.

Op wat geweest is, kunnen wij met voldoening terugzien.

Op wat komen gaat, moeten we steeds alert blijven op het niet eenvoudige doel:

HET BEHOUD VAN ONZE MOLENS TOT IN LENGTE VAN DAGEN!

Voor het volgende nummer van "De Zelfzwichter" van september 1989 wordt u vriendelijk verzocht uw kopij in te zenden vóór:

18 augustus 1989.

15 JAAR VERENIGING VRIENDEN VAN DE GRONINGER MOLENS

door T. de Jong

Gedurende onze opleiding als vrijwillig molenaar in 1972-1973 op *De Onderneming* te Vierhuizen, namen we vaak onze instructeur, de heer B. Dijk, mee de provincie in om molens te bekijken.

De toestand van de molens was toen over het algemeen slecht. De molens die gerestaureerd waren, stonden alleen maar mooi te zijn. Van draaien of kunnen draaien was vaak geen sprake. Ook verdween veelal de zelfzwichting, men had voor dit unieke, het meest in onze provincie voorkomend, systeem geen oog. We kregen het idee om wat aan deze wantoestand te doen. Mede door de inzet van vrijwillige molenaars werden en worden de restauraties nu beter uitgevoerd en leveren veelal een maalvaardige molen op!

De gemeenten worden wakker geschud en krijgen langzamerhand meer oog voor hun dorpsmolens.

De *Stoere Werkers*, een film uit 1933 die lange tijd in de vergetelheid was geraakt, werd terug gevonden. Het is een film uit de glorie tijd van onze molens. Deze film werd in 1973 naar Groningen gehaald voor een propaganda-avond. De heer E. Smit uit Wormerveer draaide deze film voor ons in het verenigingsgebouw van de Ned. Herv. kerk te Hoogkerk.

Een opmerkelijk detail in deze film was, dat hier twee Groninger molens in voorkwamen. Het gaat hier om de

houtzaagmolen *De Hoop* van de Fa. Bleeker te Holwierde (in brand geraakt op 28 oktober 1945) en de *Krimstermolen* op zijn oude plaats, beiden in vol bedrijf.

Die avond waren er ongeveer 80 molenliefhebbers en een groot aantal gaf zich op om lid te worden van een toekomstige vereniging. Op deze avond maakten we ook kennis met de mensen die hun sporen reeds verdiend hadden in de molenwereld.

Deze avond was een goede greep en op donderdagavond 4 oktober 1973 werd, weer in het verenigingsgebouw te

Hoogkerk, officieel de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* opgericht. Als lid van het bestuur trad ook de heer B. Jongsma toe, die op het Provinciehuis voor de molens werkte. De heer Jongsma kende de molens en hun eigenaars als geen andere. Ook de eerste acht *Zelfzwichters* werden helemaal door hem verzorgd en gedrukt.

Eén van onze eerste activiteiten was te komen tot behoud van de zelfzwichting. Dit was niet zonder succes. Er zijn nadien geen molens met zelfzwichting meer verdwenen, eerder bijgekomen.

De eerste molen die onze aandacht had, was de houtzaagmolen te Bovenrijge. Over het behoud van deze karakteristieke molen viel met de eigenaren niet te praten. We konden de molen

voor f 1.000,= overnemen, nadat deze was ingezakt. Zo kreeg de Vereniging haar eerste en enige molen. We hebben hem afgebroken en de onderdelen opgeslagen.

Onze Vereniging werd steeds groter en ook "De Zelfzwichter" werd dikker. We stonden op beurzen en tentoonstellingen. Er werden voor onze leden film- en dia-avonden georganiseerd, molenreizen werden een jaarlijks weerkerende gebeurtenis.

De overname van de korenmolen, tevens lesmolen *De Onderneming* te Vierhuizen diende zich aan. Enkele bestuursleden maakten bezwaar tegen deze overname. Men was bang als lid van de Vereniging financieel aangesproken te worden. Dit zou zich kunnen voordoen als erg dure klussen aan een molen moeten plaatsvinden.

Een fraaie opname van de koren- en pelmolen "*Ceres*" te Spijk. Deze stichtingsmolen is gebouwd in 1839 en vierde in mei 1989 dus zijn 150-jarig bestaan!

Foto: M.E. van Doornik,
18 mei 1989.

Daarom werd overgegaan tot de oprichting van de *Stichting Groninger Molenvrienden*, met vrijwel hetzelfde bestuur als de Vereniging. In deze stichting werden de molens *Bovenrijge* en *De Onderneming* ondergebracht.

Al gauw steeg het aantal molens van onze stichting: *De Lelie* te Eenrum, *De Vier Winden* te Pieterburen, poldermolen *Goliath* te Roodeschool, korenen pelmolen *Ceres* te Spijk en de bekende pelmolen *De Jonge Hendrik* te Den Andel werden in onze Stichting ondergebracht.

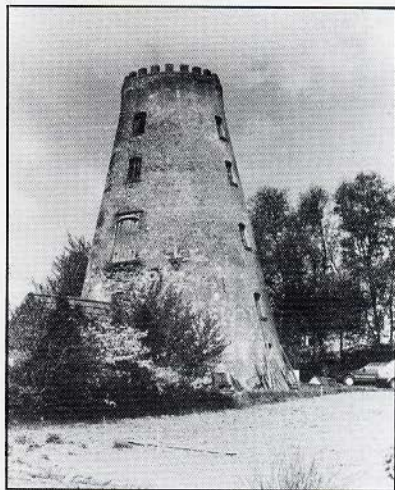
De Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen kreeg onze activiteiten in de gaten en verzocht ons eveneens vertegenwoordigers van andere molenstichtingen in het bestuur op te nemen. Dit kreeg zijn beslag, tevens kreeg onze Stichting een flinke subsidie om meerdere molens aan te kopen en te onderhouden.

Het Waterschap Westerkwartier benaderde ons, om ook hun molens over te nemen. We kwamen tot een overeenstemming en de overname van een aantal poldermolens werd een feit.

In die tijd kwam het verzoek van de Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen om onze Stichting om te zetten in een provinciale stichting. We moeten dit beschouwen als een grote waardering voor ons werk.

Het is ons erg zwaar gevallen hieraan medewerking te verlenen. Omdat de nieuwe constructie een verbetering van het beheer voor alle molens in de provincie Groningen zou betekenen, heeft dat ons doen besluiten om de leden van onze Vereniging te vragen de "Stichting Groninger Molenvrienden" om te zetten in de Stichting *De Groninger Molen*.

De Vereniging raakte zo een belangrijk deel van haar activiteiten kwijt, maar toch houden we de deur open voor de molens, die buiten de boot dreigen te vallen. Hiervoor is een commissie in het leven geroepen. Zij beheert onze stalen *Amerikaanse windmotor* en ontwikkelt daarnaast plannen om de molenromp van *De Widde Meulen* te Ten Boer weer te completeren. Verder zet

Dit is de ronde stenen romp van "De Widde Meulen" te Ten Boer. Hoe lang nog...?

Foto: M.E. van Doornik, 7 mei 1987.

zij zich in om verdwenen molentypen in onze provincie terug te krijgen.

Voor de propaganda is er een Public Relations-commissie, waar ook de nieuwe Stichting aan deel neemt. Zij organiseren bijv. de te houden Groninger Molendag op 2 september a.s., als één van de activiteiten rond het 15-jarig bestaan van onze Vereniging. We hopen zoveel mogelijk molens te kunnen laten draaien. Als het aanslaat, kan het een jaarlijkse weerkerende gebeurtenis worden.

Verder is er de archief-commissie. De geschiedenis van alle molens, die er ooit in de provincie Groningen hebben gestaan en nog aanwezig zijn, worden door deze commissie in een kaartsysteem ondergebracht.

Ons verenigingsorgaan "De Zelfzwichter" wordt gewaardeerd en graag gelezen. We prijzen ons gelukkig met een zeer goede redactie.

We doen veel voor onze leden. De contributie is niet hoog. Het ledenaantal zegt ons meer dan de financiën,

hoe goed we het geld ook kunnen gebruiken.

En nu verder: 15 jaren zijn nu voorbij. We hebben molens behouden en het molenleven weer wakker geschud, het voortouw genomen en dat blijven we steeds doen. In het verleden was er alleen maar een provinciale molencommissie. Zij adviseerde bij restauraties en stelde een prioriteitenlijst op.

Mede door de oprichting van de Groninger Molenvrienden heeft men nu bereikt, dat men meer bij de restauraties is betrokken. Dit heeft een gunstige invloed op de uitvoering van deze vaak dure klussen.

Het feestjaar is nog niet om. We hopen de film *Stoere Werkers* in het najaar weer op onze ledenvergadering te vertonen, omdat ook zij die er 15 jaar geleden nog niet bij waren, deze film kunnen gaan bewonderen.

Veel is er nog te schrijven. Vooral over onze Stichting. Dit hopen we nog eens in een aparte uitgave, als herinnering, uit te geven.

Ik heb weinig namen genoemd, terwijl er zoveel geweest zijn, die enorm veel gedaan hebben. Een dank van mijn kant voor alles wat ze deden en wat ze nog gaan doen.

De molens krijgen het weer moeilijker. Laten we onze schouders er onder blijven zetten, het blijft altijd nodig.

ONZE PORTUGESE (MOLEN)VAKANTIES

DEEL II (slot)

door oud-molenmaker Chr. Bremer

Vaklieden

In het algemeen zijn de windmolens in de Algarve eenvoudig ingericht. Het valt echter niet te ontkennen, dat de molenbouwers goede vaklieden waren. Het houtwerk was mooi en degelijk afgewerkt. Een mooi voorbeeld hiervan is de zware „overring” van azijnhout.

De ouderdom van de molens heb ik niet kunnen achterhalen. Jammer genoeg staan de molens niet erg in de belangstelling. Ten noorden van Lissabon blijkt er wel iets aan restauratie te worden gedaan.

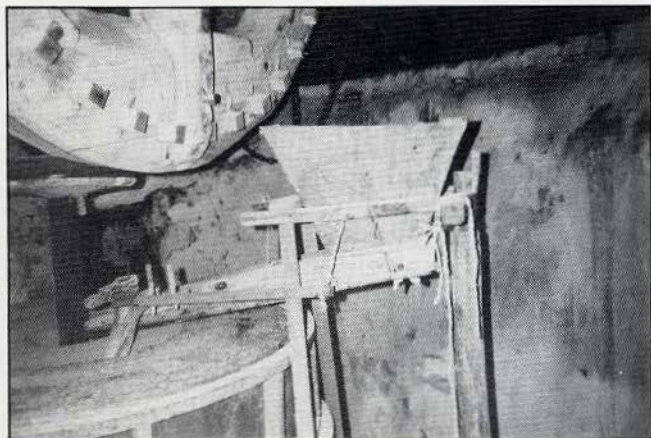
Wat mij opviel

Van de ruïnes, die ik in de buurt van Albufeira bezocht, volgen nu een aantal punten, die mij opvielen:

- 1 In het algemeen een lage, ronde molenromp met muren, die ongeveer 1 meter dik waren en opgemetseld van veldkeien, die waarschijnlijk in de buurt van de bouwplaats werden gevonden. Op het muurwerk is een hardstenen „tafelement” aangebracht met een goot voor de afvoer van het regenwater van de kegelvormige kap en een groef voor de schijven, die onder de over-

ring uitsteken voor het kruiwerk.

- 2 De lang askop is nodig voor het tuien van de vier wieken, waar de zeilen bij ruststand worden opgerold.
- 3 De acht wieken, die gemaakt zijn van „steigerpalen”, vormen een voorste kruis (buitenroeden) en een achterste kruis (binnenroeden). De afstand tussen de beide kruisen bepaalt de „spoed” van de zeilen. De acht wieken worden aan de uiteinden aan elkaar gekoppeld en de vier buitenwieken worden ook nog eens getuid aan het uiteinde van de askop.
- 4 De zeilen hebben de vorm van een fok, zoals bij een zeilboot. In ruststand zijn de zeilen om de buitenwieken opgerold. Als de molen moet malen, kunnen de zeilen al naar gelang de windsterkte worden afgerold en de onderste punt aan een binnenwiek worden bevestigd. In het muurwerk zijn ringen gemetseld, waaraan een wiek zonodig kan worden vastgemaakt.
- 5 De molens, die we bekeken hebben, hadden allemaal één deur en één of twee ramen.
- 6 De trappen zijn gemetseld van veldkeien,

Kaar met schuddebak (schoe), die met een houten klos op de steen rust. Ook is een gedeelte van het bovenwiel (zonder vang!) zichtbaar.

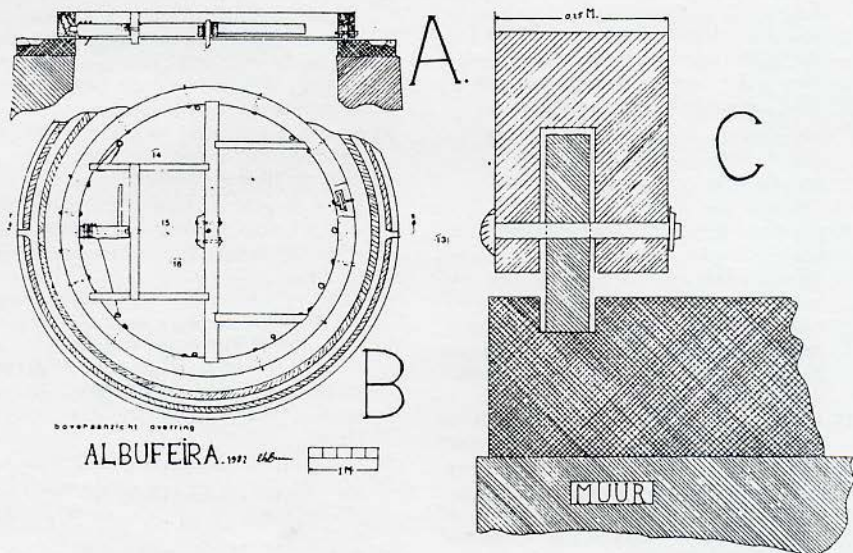
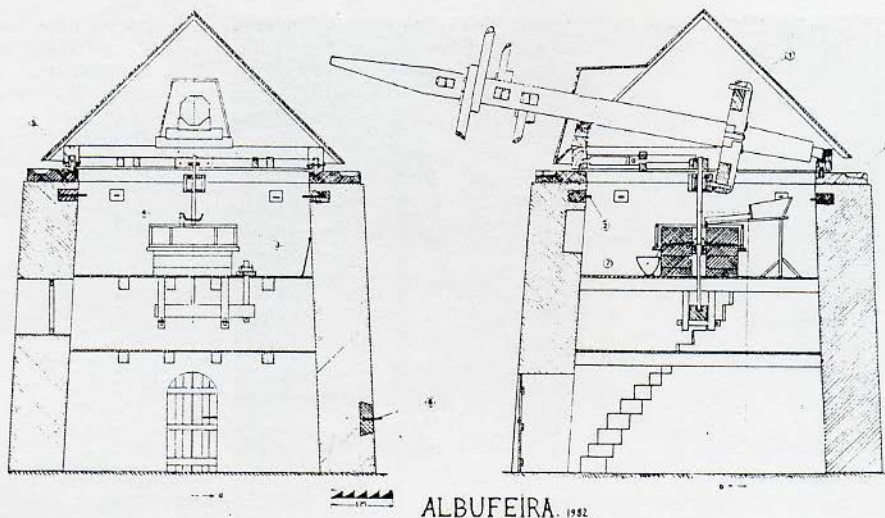
Foto: Chr. Bremer.

die evenals voor het metselen van de muren in grote hoeveelheden aanwezig waren.

- 7 De kapzolder doet gelijktijdig dienst als steenzolder, meelzolder en kruizolder. Er is geen luiwerk of allaat. Al het koren wordt naar boven gedragen.
- 8 Een meelkoker met uitloopbak is niet aanwezig. De liggersteen ligt op twee doodbedden, zodat de meelring, waar de kuip op staat, ongeveer 40 cm boven de zolder ligt. Het meel kan in een kuip of bak worden opgevangen, in een zak worden geschept en naar beneden gedragen.
- 9 Op de steenkuip liggen geen deksels.
- 10 De schuddebak heeft geen contact met de ijzeren steenspil, maar rust met een klos op de lopersteen en hangt onder de kaar met touwen en latten en wel zodanig, dat de nodige beweging mogelijk is om het koren in het steengat te brengen. Boven op de klos zit een pen, waarop een verzwarende kan worden aangebracht.
- 11 Om de steen uit te lichten of bij te zetten is er geen hefboomstelsel aanwezig. Dit wordt met een koevoet gedaan. De brugbalk ligt op één kant in een hanger en de andere kant hangt in een stang, die door de zolder steekt met gaten voor een pen boven een klos, die met een vulling en een wig op de zolder rust. De klos wordt met een koevoet gelicht, zodat met een wig de gewenste hoogte ingesteld kan worden.
- 12 De zware overring van azijnhout is het frame van de kap en het kruiwerk en het roos-

terwerk. Geen voeghouten, geen windpeluw, geen penbalk en uiteraard geen spruiten. De halssteen ligt met een vulling op de „overring“. De pen is in de overring gelagerd en in de onderkant van de overring zijn sleuven gekapt, waarin houten schijven met een bout zijn aangebracht en wel zodanig, dat de schijven ongeveer 6 cm onder de overring uitsteken en in de groef van het hardstenen boventafelment passen.

- 13 De kaapstander voor het kruien is voor onder de as met een tap in de overring gelagerd en het andere einde in een balk, die ook in de overring is bevestigd. Verder zijn er nog ijzeren ringen een eindje onder het tafelment gemetseld om het kruitouw vast te zetten.
- 14 In de as zijn vier spaken bevestigd om er het bovenwiel op te monteren. Het bovenwiel is achter het midden geplaatst. Dit is gunstig voor het tegengewicht voor de lange askop en ook voor het vrijlopen van het rondsel. De verhouding is 35 kammen op 7 staven.
- 15 Er is geen vang om het bovenwiel. Door het bijzetten van de steen wordt de molen gestopt en ook het enigszins uit de wind zetten is mogelijk.
- 16 Als de stenen gebild moeten worden, wordt de loper zonder steenkraan of takel gekeerd. Met een paar stukken hout en een kraagje (bokje) en een koevoet wordt dit karwei geklaard. Zelf heb ik dit niet gezien, maar zo heeft men het mij uitgelegd.

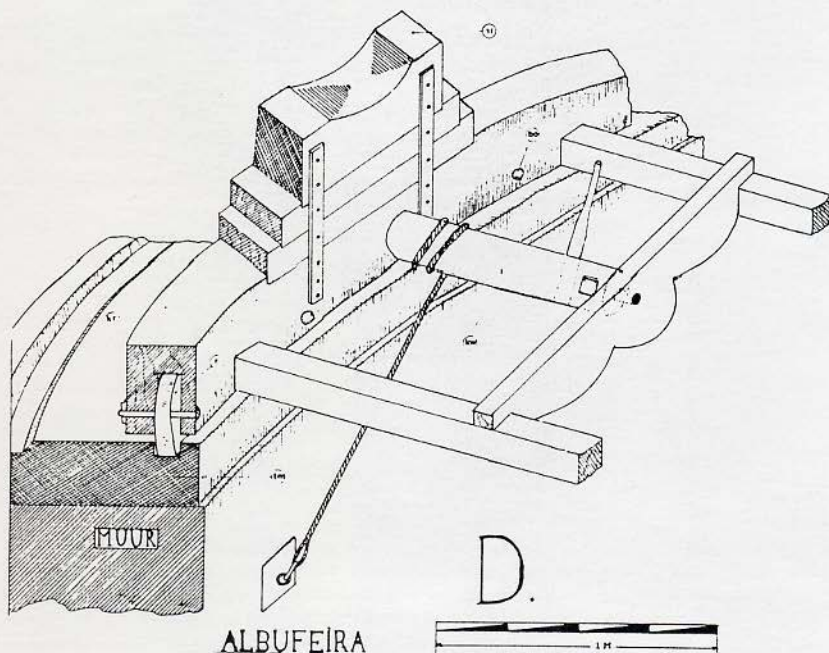

Van de schetsen A, B en C geeft A een doorsnede van de overring en tafelement met groef voor de rollen onderin de overring.

Schets B is een bovenaanzicht van de overring met ijzerbalk en de nodige steunbalkjes en de balkjes voor het plaatsen van de kaapstander voor het kruien. Doorsnede C is een detail van een rol onder in de overring.

De twee doorsneden L en R van de molenromp geven een indruk van het inwendige van een Portugese molen in de provincie Algarve, zoals twee zolders, de ligging van de as, opstelling van de stenen, gemetselde trap met hoge optree, model kap, bovenwiel achter de ijzerbalk, kuip onder de meelring. Voorts geen vang en geen luiwerk of aflat en geen meelpijp.

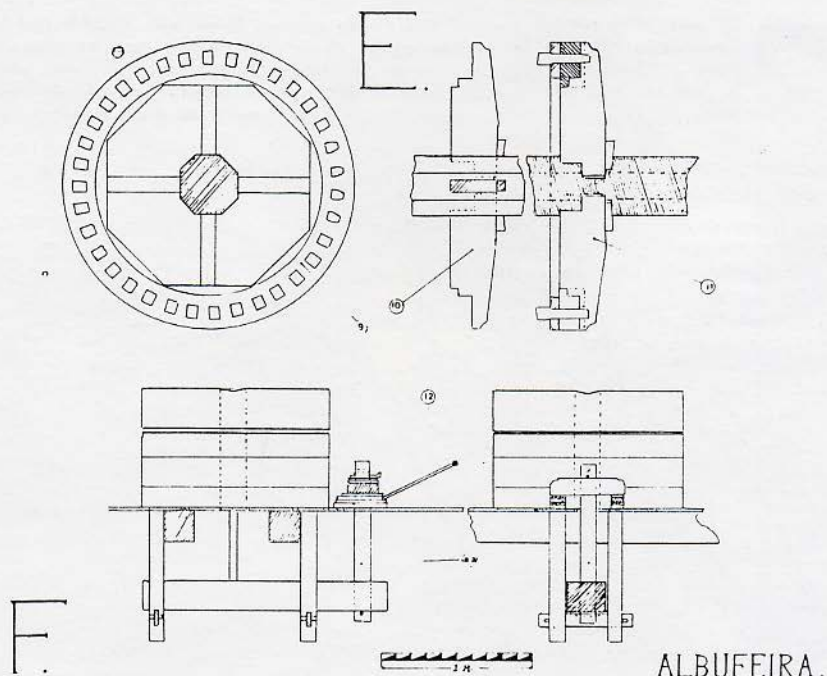

Schets D geeft in perspectief de opstelling van de halssteen op de overring en de positie van de kaapstander voor het kruien.

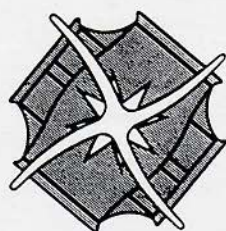
- 17 In de gerestaureerde molen in Guia is een bilhamer van 10 cm breed en een hamer met twee punten voor het billen.
- 18 De maalstenen zijn niet poreus zoals de blauwe stenen hier. Ze zijn van een soort basalt, een harde steen en er worden alleen maar smalle en ondiepe rillen gebruikt.
- 19 Wij kennen hier een dissel met een lange steel, maar in Guia was een dissel met een handvat. Deze wordt gebruikt voor het maken van kammen, zoals wij dit vroeger met een bijl deden.
- 20 Er zijn in Portugal molens met kruiken aan de wieken. Bij een draaiende molen veroorzaken ze een fluitend, zingend geluid. Het is

misschien bedoeld om te voorkomen, dat iemand te dicht bij draaiende wieken komt en een slag van een molenwiek krijgt. Dit geldt dan zowel voor de mens als voor het dier.

Onze ervaring was, dat de Portugezen vriendelijke en behulpzame mensen zijn. Voor een goed contact is het beheersen van het Portugees echter een voorwaarde. Voor degene, die Engels, Duits of Frans spreekt kan een taxi-chauffeur nog wel eens uitkomst brengen. Velen van hen hebben namelijk gevaren of zijn gatarbeider geweest.

Van het bovenwiel met vier spaken vast in de as gewijd, geeft E twee doorsneden en vooraanzicht van de kammen. Schets F: hier zien we het lichtwerk met koevoet en klos op de vloer. Alle werkzaamheden van de molenaar zijn op de "kapzolder", tevens steenzolder, kruizolder en meelzolder.

VERSLAG JAARVERGADERING VERENIGING VRIENDEN VAN DE GRONINGER MOLENS

gehouden op dinsdag 18 april 1989 in een zaal van de
Evenementenhal van het Martinihalcomplex te Groningen.

door Henk Berends

(foto's: M.E. van Doornik)

Het is een bijzondere jaarvergadering geworden. Dat het anders dan normaal zou verlopen, konden de leden al opmaken uit de uitnodiging. Reeds om half acht werd er begonnen. Het zakelijk gedeelte moest snel behandeld worden, want om ongeveer half negen werd de Commissaris der Koningin verwacht. Een uurtje dus voor het zakelijke gedeelte. Na de gebruikelijke opening door de voorzitter, haalde deze herinneringen op over 15 jaar molenvriendenvereniging. In dit tijdsbestek is er heel wat ten goede gekeerd met betrekking tot de molens in de provincie Groningen.

Het bestuur maakt plannen bekend om eind augustus een molendag in de provincie Groningen te organiseren ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van onze vereniging.

Er worden suggesties van de leden gevraagd voor een bestemming van de jaarlijkse molenreis.

Na de inleiding door de voorzitter worden de ingekomen stukken behandeld. De gebruikelijke berichten van verhinderd en een felicitatie van de Fryske Mouders voor de 15-jarige Groninger molenvereniging.

Hierna worden de notulen van de najaarsvergadering, op 10 november 1988 gehouden te Veendam, voorgelezen door de secretaris, de heer Van der Horst. Voordat de behandeling van het jaarverslag aan bod komt, krijgt de penningmeester het woord. Hij vraagt de leden naar op- en aanmerkingen over de begroting van 1988 en 1989, zoals die is afgedrukt in "De Zelfzwichter" 1/89. De reacties waren miniem. Eigenlijk had hieraansluitend het verslag van de kascommissie moeten volgen, maar het bleek dat het jaarverslag nog niet was behandeld. Dus kreeg de heer Van der Horst weer het woord. Deze was hier snel mee klaar. Voorlezen hoefde niet, alle leden hadden immers reeds het gedrukte jaarverslag ontvangen, nog voordat het was goedgekeurd door de leden.

Dan herneemt de voorzitter het woord en gaat verder met zijn inleiding. Hij legt het doel en de beleidslijnen van de vereniging uit aan de leden. Wil graag weer tot molenbezit komen. Vraagt en passant de leden toestemming om de *Widde Meulen*, een romp te Ten Boer, te mogen kopen voor f 1,- van de fam. Rubingh. Enkele leden zetten vraagtekens bij het te berde brengen van dit onderwerp, welke niet op de agenda staat vermeld! Ook hebben de leden geen inzicht in de financiële consequenties over het gevolg van deze eventuele aankoop. Het bestuur heeft daar zelfs nog geen inzicht in, maar wil toch alvast de romp kopen, zodat op korte termijn begonnen kan worden met herstelwerkzaamheden aan de muren. De leden gaan niet akkoord. Maak eerst maar eens een goed onderlegd plan van aanpak, is de mening van de leden.

Dan wordt de draad van de agenda weer opgepakt en volgt het verslag van de kascommissie. Deze geeft de penningmeester décharge over het gevoerde financiële beleid over 1988, maar zet vraagtekens bij de begroting van 1989. Met het drukken van de jubileum-uitgave van "De Zelfzwichter" heeft het bestuur de regels overtreden voor wat betreft de gemaakte kosten van deze fraaie uitgave. De drukkosten bedroegen maar liefst f 23.000,- bij een oplage van 10.000 exemplaren. De kascommissie vraagt het bestuur hoe deze denkt dit groot negatief saldo weg te werken. In de begroting over 1989 wordt gerekend op diverse subsidies, hier is echter nog geen enkele zekerheid over. Er wordt voorgesteld de begroting voor het nieuwe jaar in het vervolg in de najaarsvergaderingen te behandelen. Ook wordt het bestuur door de leden opgedragen zich in het huishoudelijk reglement te verdiepen (of bestaat deze niet?), zodat de presentatie als bestuur zekerder en doeltreffender overkomt tijdens een ledenvergadering.

De voorzitter verontschuldigt zich voor het rommelig karakter van deze vergadering en vraagt de leden alsnog toestemming voor de gedane uitgave t.b.v. "De Zelfzwichter". Ook zal het bestuur met een sluitende begroting komen in de a.s. najaarsvergadering.

Door het aftreden van de heer Leutscher uit de kascommissie, moet er een nieuw lid worden gekozen. Er is eerst niemand in de zaal, die zich spontaan beschikbaar stelt. De voorzitter vraagt gericht enkele leden. Uiteindelijk stelt de heer Wecke uit Noordhorn zich beschikbaar.

De heren B. Dijk en J. van Dijk worden bij acclamatie herbenoemd. Voor de twee vacatures in het bestuur zijn geen kandidaten aangemeld. Het bestuur zal nu

De Groninger Commissaris der Koningin H.J.L. Vonhoff tijdens zijn toespraak voor een goed gevulde zaal in de Martinihal.

De inmiddels tot ere-lid benoemde heer B. Jongsma krijgt een tinnen bord cadeau van de heer Vonhoff. Voorzitter T. de Jong (achter Vonhoff) kijkt toe.

zelf hiervoor mensen benaderen en mogelijk op de najaarsvergadering aan de leden voorstellen.

Om half negen komt de heer H.J.L. Vonhoff binnen. Hij wordt welkom geheten door de voorzitter en krijgt aansluitend het woord. Hij maakt duidelijk dat een Commissaris der Koningin niet de gewoonte heeft om verenigingen als de onze af te reizen, maar heeft in dit geval toch een uitzondering willen maken. De heer Vonhoff houdt een inleiding over het 15-jarig jubileum van de vereniging. Vóór die tijd was de heer B. Jongsma, als ambtenaar, al in de weer voor de Groninger molens. De heer Vonhoff memoreerde de instelling van de heer Jongsma en de inspanning die de heer Jongsma ten toon spreidde met betrekking tot het behoud van de molens in onze provincie. Ook ons verenigingsorgaan "De Zelfzwichter", het geesteskind van de heer Jongsma, oogstte veel waardering van de heer Vonhoff.

Voor de inspanningen, die de heer Jongsma zich getroostte op molengebied, wordt hem het erelidmaatschap van onze vereniging toegekend. Als dank voor zijn inzet wordt hem, door de heer Vonhoff een tinnen bord overhandigd, met daarin gegraveerd het embleem van onze vereniging. Zijn vrouw wordt onthaald met een groot bos bloemen.

Dan volgt de toespraak van de heer Jongsma. Deze haalt herinneringen op aan de Commissaris der Koningin, de heer Offenhaus (1958). In de afgelopen decennia zijn er meer molenvrienden, meer molenstichtingen en meer molengemeenten gekomen. Al met al een positieve ontwikkeling, aldus de heer Jongsma.

De voorzitter overhandigt de heer Vonhoff een herinnering, waarna deze vertrekt. Om onduidelijke redenen komt de toespraak van de Winschoter burgemeester J.J. Postma te vervallen. Na de pauze wordt de heer Postma nog bedankt voor zijn inzet en promotie van het boekje "De Zelfzwichter" in de raad van de gemeente Winschoten.

Ons lid Derk Jan Tinga wordt in het voetlicht geplaatst naar aanleiding van zijn ontwerp van de Nationale Molendag-poster. Dan komt de filmploeg van het E.G.D. aan het woord, beter gezegd in beeld. Deze hobby-club maakte een uitstekende film over de wederopbouw van de molen *Bovenrijge* te Ten Boer. Ze besteden hier al drie jaar veel vrije tijd aan. Daarnaast staat er een film op stapel over de Groninger molens in het algemeen en wat daarmee annex is. Maar eerst dus de film over *Bovenrijge*. De film is nog niet helemaal af. De officiële opening van *Bovenrijge* moest nog plaats vinden en kon dus nog niet worden gefilmd. Ook moesten er nog teksten worden ingesproken. Na de vertoning van de film ontvangt de heer Koopman van het E.G.D. veel waardering voor dit stukje vakmanschap.

De vergadering werd vroeg begonnen, dus kan er een keer vroeg gestopt worden. Was het in het verleden wel eens zo, dat het na elfen werd. Nu kon de voorzitter een ieder wel thuis wensen vóór half elf en belofte dat het bestuur zich beter zal voorbereiden voor de volgende vergaderingen. Waarvan akte.

IN MEMORIAM MOLENAAR DERK BOS

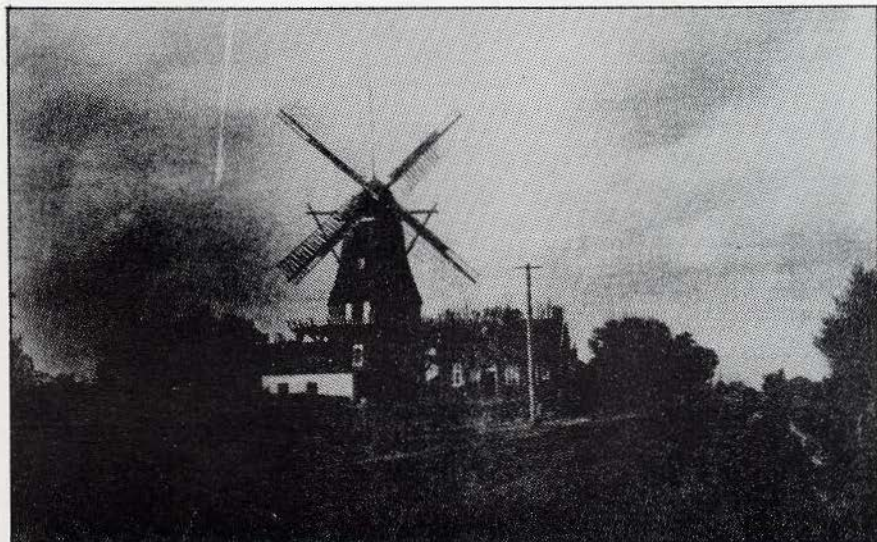

Op 23 mei 1989 kwam als gevolg van een ernstige ziekte een einde aan het 79-jarige leven van onze mede-molenaar Derk Bos. Voor de Molenwerkgroep Oost-Groningen heeft Bos erg veel betekend. Hij was al sinds de oprichting in 1974 actief betrokken bij het reilen en zeilen van onze club. Door zijn schat aan ervaring op molengebied was hij vooral een hele goede praktijkdocent, van wie de cursisten heel veel konden leren.

Al op 7-jarige leeftijd was hij zeer geïnteresseerd in molens. Zowel zijn vader als zijn grootvader waren molenaar, dus dat lag wel voor de hand. Zijn vader had een kleine spinnepop-tuilmolen voor hem gebouwd, die een pepermolen en een kleine zeverij aandreef, waarmee hij al mooi tarwemeel kon malen.

's Zaterdags was hij vaak te vinden op de molen van *Steenblock* in Wymeer (D.), waar hij de molenaar mocht meehelpen. Na de lagere school en enkele jaren ULO ging hij aan het werk op de molen van *Steenblock*. Hij bleef daar drie jaar, waarna hij zijn gezellen-examen met zeer goede cijfers haalde. Later werkte hij op verschillende molens in Nederland, o.a. in Siddeburen, Noordbroek (de *Aurora* van Oomkens) en Winschoten (de *Molen Edens*).

Na die tijd als molenaar heeft Bos in Bellingwolde nog een poos een taxi-bedrijf gehad. Zijn auto's werden echter in de oorlog door de Duitsers afgepakt, zodat hij na de oorlog weer helemaal opnieuw moest beginnen. Hij had op zolder nog een motorblok verstopt onder het turfmoel en door die te verkopen kreeg hij weer wat geld. Hij startte een fietsenmakerij en fietsenhandel en had tevens een kleine winkel.

De molen van Steenblock in Wymeer (Ostfriesland) omstreeks 1930. Daar heeft Derk Bos drie jaar gewerkt.

Foto uit "De Zelfzwichter" 1/81.

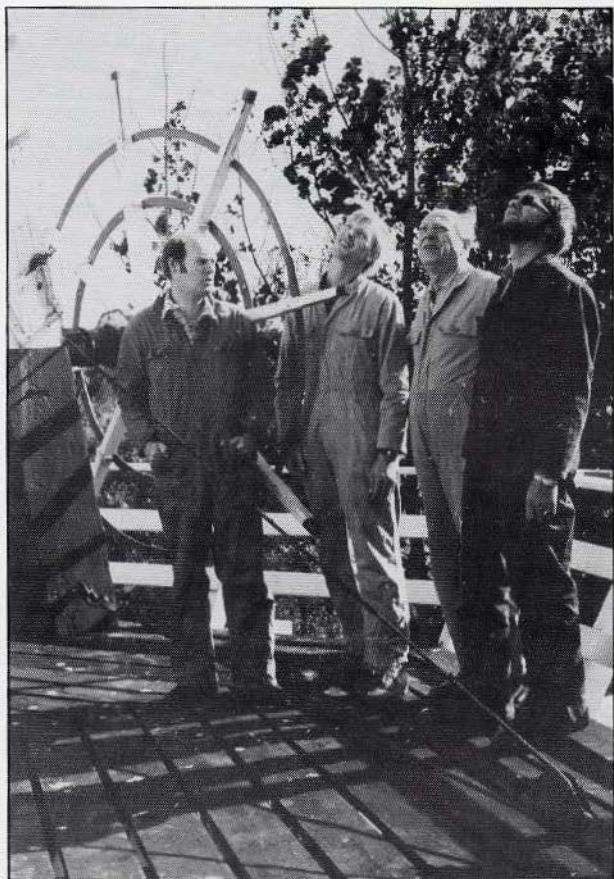
Op 13 november 1972, bij een zware noordwester, sloeg de molen van Bellingwolde op hol. Bos bedacht zich geen moment en rende naar de molen. Samen met de oude molenaar Veldkamp, die de moed al een beetje had opgegeven, lukte het hem na veel moeite (ze moesten over de stelling kruipen om er niet af te waaien) en met gevaar voor eigen leven om de molen uit de wind te kruien en te stoppen. We kunnen gerust stellen, dat hij daarmee de molen voor Bellingwolde heeft behouden. Zonder zijn moedig ingrijpen zou de molen er nu niet meer zijn.

Twee jaar later, in 1974, wordt hij instructeur van vrijwillig molenaars. De molen in Bellingwolde is inmiddels weer hersteld en eens per veertien dagen draaien de cursisten onder zijn leiding met de molen. In 1977 behalen de eerste cursisten hun diploma. Nadat de Molenwerkgroep een officiële Vereniging is geworden (en Bos samen met molenaar J. Bunk ere-lid!), bloeit ze op. Er komen meer cursisten, die onder zijn deskundige leiding de fijne kneepjes van het vak leren.

Groot plezier beleefde Bos ook aan de excursies die er werden georganiseerd. Hij was altijd van de partij en dacht er, soms jaren later, nog steeds met veel genoegen aan terug. Hoe gezellig het ergens was geweest, de molenaars die we hadden ontmoet, hoe lekker het eten was geweest of welke avonturen we tijdens die excursie hadden beleefd.

Hij kreeg een hechte band met veel cursisten van onze Vereniging. De cursisten zochten hem thuis vaak op en er werd dan over van alles gepraat, maar natuurlijk vooral over de molens. De koffie of de thee stond altijd klaar.

Op zijn 79-ste verjaardag, op 26 september 1988, was de molen door een aantal cursisten al heel vroeg in de vreugdestand gezet en met vlaggetjes versierd. Hij kreeg die dag natuurlijk veel bezoek.

Het is 1978. Op de stelling van de "Veldkamps Meul'n" te Bellingwolde zien we van links naar rechts: Gerard Murris, Derk-Jan Tinga, Derk Bos en Roelof Groeneveld.

Foto: D.J. Tinga.

Ook toen het plotseling slecht met hem ging en hij op 16 maart in het ziekenhuis moest worden opgenomen, brachten bijna alle cursisten en oud-cursisten hem een bezoek.

Het zal nog moeilijk voor ons worden, zonder zijn grote inzet en vakkennis verder te gaan. Maar we doen ons best: hij zou immers niet anders hebben gewild!

Derk Jan Tinga.

DE INGEBRUIKSTELLING VAN MOLEN "BOVENRIJGE"

IN TEN BOER

door W.O. Bakker

De 21^e april j.l. was voor alle molenvrienden een feestelijke dag. De geheel herboren zaag- en korenmolen werd weer in gebruik gesteld.

Zeer velen kwamen naar "De Pleisterplaats" in Ten Boer, waarbij velen uit de kring van molenvrienden en vrijwillige molenaars.

We werden welkom geheten door mevrouw I. Martens, voorzitter van de Stichting "De Groninger Molen", die eigenaresse is van deze molen.

Ze bracht de opening van *De Westerkorner* te Grijpskerk in herinnering, één van de laatste aanwinsten van de Stichting.

En nu is eindelijk ons eerste bezit, na een periode van bijna 13 jaren, weer een maalvaardige molen geworden.

Op 26 september 1976 zakte de molen van de familie Van Dijk te Bovenrijge, die reeds scheef stond, geheel overzij. Reeds eerder werd er door de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens gesproken over behoud van deze molen. Maar na 26 september konden er eindelijk zaken worden gedaan en voor f 1.000,- werden de restanten gekocht. Deze worden voorlopig opgeslagen en enige tijd later kon met hulp van het Anjerfonds een stuk grond aan het Damsterdiep van de familie Rubingh worden gekocht.

De Vereniging was jaren actief op beurzen en kreeg uiteindelijk een flink bedrag bijeen, maar voor herbouw was dit een druppel op een gloeiende plaat.

Tenslotte werd na bijna 10 jaar werken op 16 april 1986 rijkssubsidie toegezegd, gevolgd door bijdragen van de provincie en de gemeente.

Aan de eerste fase, de bouw van het vierkante onderstuk en de schuur werd begonnen op 23 augustus 1985 door de Stichting Werkgelegenheidsprojecten, met begeleiding door de heer T. Krabbandam uit Woltersum. In 1986 werd het werk voortgezet door molenmaker Medendorp uit Zuidlaren en hulp van L.M. Duym en enige vrijwilligers, onder lei-

ding van verenigingsvoorzitter T. de Jong.

Op 7 mei 1987 werd onder grote belangstelling het achtkant en de kap geplaatst.

Later trad vertraging op door ziekte van de molenmaker, maar op 1 maart 1989 vond de oplevering plaats.

De voorzitter brengt in herinnering dat er 32 bouwvergaderingen werden gehouden ter begeleiding van de herbouw en brengt speciaal dank aan de heer T. de Jong voor de enorme inzet, waarmee hij de bouw begeleidde.

Ook is ze erg blij, dat Auke Oosterhof de molen zal bedienen en ze vertrouwt hem dit kostelijke monument graag toe, om er als vrijwillig molenaar mee te werken.

Daarna gaat het gezelschap naar de molen, waar gedeputeerde G. Beukema de vang lostrekt, waarna de molen gaat draaien en de vele belangstellenden de molen kunnen bewonderen.

Terug in "De Pleisterplaats" wordt nog door verschillende sprekers het woord gevoerd.

Voorzitter De Jong krijgt voor zijn vele werk een attentie aangeboden.

Gedeputeerde Beukema, die reeds eerder in Wetsinge de vang lostrok, sprak namens de provincie zijn vreugde uit over het bereikte resultaat, zo mooi gelegen aan het Damsterdiepvaarcircuit. Ook hem bood mevrouw Martens een attentie aan.

Wethouder Ritsema sprak namens de gemeente, waar nu weer een molen staat

en de heer Heijdra sprak gelukwensen uit namens de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Ondergetekende bood namens "De Hol-

landsche Molen" een blauwe wimpel aan, wel wat te groot voor deze molen, maar misschien is een vlaggestok op het erf wel een oplossing.

NATIONALE MOLENDAG

door Henk Berends

Op 13 mei 1989 was het weer de Nationale Molendag. Dit jaar voor de 17^e keer. Er was voldoende wind om echt te malen. Voor de deelnemende fietsers aan de Landelijke Fietsdag was het weer echter de grote spelbreker. Complete "maartse" buien teisterden de eenzaam voortploeterende fietsers. Plastic zakken om de voeten om ze droog te houden.... Later in de middag knapte het weer iets op.

Bekendheid aan deze dag is er genoeg gegeven. Wie heeft ze niet gehoord via Radio Noord! Mulder B. Dijk, de heer Raven en Ina Martens mochten hun zegje voor de microfoon doen. Er werden door Radio Noord eveneens werkende molens bezocht.

De ANWB-fietstocht door het Westerkwartier, georganiseerd door de V.V.V. van Grijskerk, kon 170 deelnemers noteren. Een tegenvallende opkomst, echter gezien de weersomstandigheden alleszins begrijpelijk.

We zijn benieuwd hoeveel molens er ditmaal in ons land zullen hebben gedraaid. In de provincie Groningen moet het aantal draaiende molens zijn gestegen als iedere (vrijwillig) molenaar zijn plicht tenminste niet verzaakte.

De Langelandster Watermolen, De Westerhorner poldermolen, de molen Bovenrijge en de koren- en pelmolen Eureka te Klein-Wetsinge konden dit jaar, voor het eerst sinds lange tijd, deelnemen aan de Nationale Molendag.

In 1988 heeft de organisatie van de Nationale Molendag 627 deelnemende molens geregistreerd - een absoluut record! Het Guinness Book of Records zou erbij gehaald moeten worden.

Molenaars, zet alle zeilen bij en laat weten dat er gedraaid is op de 13^e! In het weekblad "De Molenaar" wordt het resultaat bekend gemaakt. Wij zijn benieuwd.

Vrijwilliger H.J. Zuidhof uit Middelstum kreeg tijdens de Nationale Molendag o.a. de 73-jarige mevrouw B. van Dijken-Boersema uit Aduard op bezoek bij de molen Zilvermeew te Onderdendam (nr. 10). Deze bezoeker droeg het hierna volgend gedicht voor:

1. De mulder droeg zijn zoontje
zijn vreugd, zijn levensheil
met zich soms op de molen
langs trappen smal en steil.
2. Wel schrikte in het eerste
wel was het soms vervaard
en hield zich vast aan vader
wanneer hij keek naar de aard.
3. Maar het was een waar
genoegen daarboven voor het kind
daarbij die grote zeilen
die snorden in de wind.
4. En draaien van de wieken
en bonzen en gekraak
en springen op de zakken
vond knaapje een dol vermaak.

5. Daar keek hij uit de molen
verwonderd naar beneen
en sloeg de handjes samen
hoe klein toch alles scheen.
6. De mensen op de akker
de bomen in het rond
de zwaarbeladen ezel
die aan de molen stond.
7. De najaarswinden bliezen
het rijpe fruit viel neer
de molenwieken vlogen
en draaiden keer op keer.
8. Het knaapje speelde buiten
en zag z'n vader staan
die door het kijkgat loerde
en keek hem lachend aan.
9. Zijn zoontje bij de wieken
wat ijselijk ogenblik
de mulder staat en siddert
verstomd van angst en schrik.
10. De wieken vliegen rasser
en feller, wilder vlucht
en raken 't arme knaapje
en slingerend door de lucht
11. Hij stortte tuimelend neder
en stortte op de grond
dit zag de ontstelde vader
die op de molen stond.
12. De mulder komt gevlogen
en het lijkje in zijn armen sloot
en het met jammerklachten
en met tranen overgoot.
13. Dit is verward en duister
hem in 't geheugen
want de wanhoop van zijn harte
bedwelmdde zijn verstand.
14. Sinds vielen twintig malen
de najaarsbladeren neer
sinds bloeien twintig malen
de voorjaarsbloemen weer.
15. Nog staan het huis en molen
zoals het vroeger was
nog speelt de morgenzonne
op rozenperk en gras.
16. Maar soms bij zomeravond
en stil en helder weer
zit de oude mulder zwijgend
voor zijn woning neer.
17. Dat is het uur ter ruste
dat hart en geest verkwikt
hij staroogt in de verte
of strak ten gronde blik.
18. Maar als de wieken draaien
en als hij kinderen ziet
dan roept hij plotseling schrikkend:
"Genaakt de molen niet!"

MOLENNIEUWS

(De nummers bij deze molennieuwtjes verwijzen naar het molennummer in de tweede druk 1981 van het Groninger Molenboek.)

35. Koren- en pelmolen Joeswert te Feerwerd.

Begin dit jaar werd door molenmaker Dunning uit Adorp het herstel van de complete zelfzwichting afgerond. Het oud-hollands voorhek werd vervangen door een Van Bussel-stroomlijnneus met Bremer-remkleppen. Molenaar Rolf Wassens is na een half jaar malen dik tevreden.

36. Korenmolen De Meeuw te Garnwerd.

Afgelopen kwartaal zijn door molenmaker Dunning uit Adorp nieuwe roeden gestoken. Zij kregen de nummers 239 en 240. De toeristisch zeer gunstig gelegen De Meeuw kan weer volop draaien. Vervanging van de roeden was hard nodig. Vorig jaar kon men met gemak een hand door een roede steken! De oude Pot-roeden dateerden uit 1928, en hadden de nummers 2634 en 2635.

57. Poldermolen De Jonge Held te Leegkerk.

Tot spijt van molenaar Piet van der Veen zal deze molen de komende herfst buiten gebruik worden gesteld. De polder werd tot nu toe volledig met windkracht droog gehouden, maar het waterschap heeft nu voor elektrische bemaling gekozen. Bij de stemming gaven de jonge boeren de doorslag. Zij willen ten alle tijden droge voeten houden. Molenaar Piet van der Veen zal de molen alléén nog na zijn werktijd in bedrijf houden. Dit zal een flink verlies aan draaiuren opleveren en de forensen op de weg Groningen-Leeuwarden zullen een levendig element in het landschap moeten missen.

130. Koren- en pelmolen Berg te Winschoten.

Molenmakers Roemeling & Molema uit Scheemda brachten medio mei een nieuwe asfaltbekleding op de kap aan. De molen is daarmee weer lekdicht. De oude asfaltbekleding heeft het ongeveer 14 jaar uitgehouden.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN OP DE ROMPENLIJST

door H.A. Hachmer

De nog bestaande romp van de korenmolen van J. Vissinga, 2 km. ten zuidwesten van het dorpscentrum van Oude Pekela. Gebouwd 1826, verbrand 22 juli 1929.

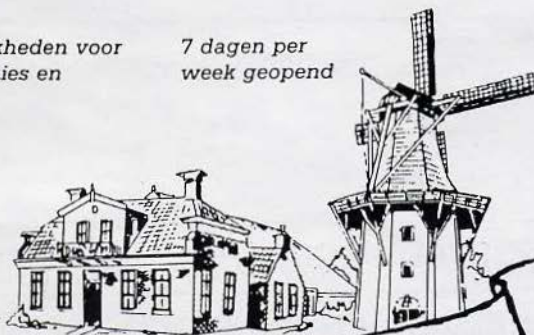
Foto: W.O. Bakker, 17 juni 1977.

Wilt u weten hoe Abraham z'n mosterd maakt? Dat kunt u zien in de mosterd-makerij en proeven in het restaurant.

*Ruime mogelijkheden voor
partijen, recepties en
bruiloften*

*7 dagen per
week geopend*

Molenstraat 5
9967 TG Eenrum
Tel. 05959-1600
050-122235

**Abraham's
mosterd- en azijn-
museum-makerij**

STAPHORSTER DEKKLEDEN B.V.

Schapendijk 37
7713 PX Staphorst (Den Hulst)
Tel. 05296-3490, bgg. 04749-3986.

LEVERING VAN MOLENZEILEN IN
ZEILDOEK WK 77 EN HEMPEX
TOUWERK.

OOK VAKKUNDIGE REPARATIE VAN
UW MOLENZEILEN.

VERDER LEVEREN WIJ LEREN ZEIL-
HANDJES EN HANDSTIKAPPARATEN
VOOR REPARATIE AAN MOLENZEILEN
ENZ.

Vertegenwoordiger:

H. Tanninga
Westerlae
Tel. 05970-14580

L

BOOMKER

Libris. Uw Complete Boekhandel.

Rijksstraatweg 205, Haren,
tel. 050-34 40 13.

Oude Kijk in 't Jatstraat 19,
Groningen, tel. 050-12 25 77.

MOLENS

**TUSSEN STAD EN D'OLDE
LANTSCHAP**

door Drs. D.M. Bunscoeke

Het eerste deel in de Harener
Historische Reeks beschrijft
op een vlotte wijze de ge-
schiedenis van de molens in
de gemeente Haren.

f 14,90

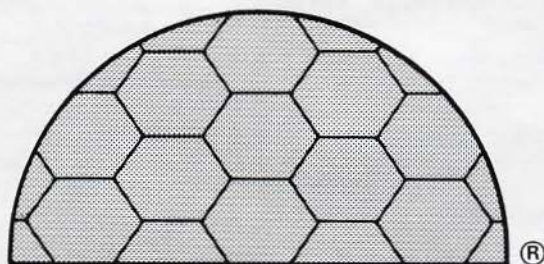
de sterke kanten van Lamon

GEVEL REINIGEN EN IMPREGNEREN

KELDER- EN FUNDAMENTAFDICHTING

HOUTWORM- EN BOKTORBESTRIJDING

SCHIMMEL- EN ZWAMBESTRIJDING

LAMON

Westerveen 21 Haren tel: 05906 - 2301

Rabobank

Voor een hypotheek op maat

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36

9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel, zoals:

* VOLKOREN TARWEMEEL	* ROGGE
* MEERGRANENMEEL	* HAVER
* GELETTE TARWE	* LIJNZAAD
* ROGGEBLOEM	* PANNEKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we nog de
OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen „De Leeuw”- Oldehove

Rabobank

Voor een spaarvorm die bij u past

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
'n grote collectie
geboortekado's, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortekaartjes
in zilver en pleet.*

GRAVEREN GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

Herestraat 4
Groningen

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

Hondensport

Vogelzaden, Vogels

Aquariumbenodigdheden

Hengelsportartikelen

en alles voor Uw huisdieren

Rijksstraatweg 135

Telef. 344816

HAREN (Gr.)

*De molen van Ganzedijk (Finsterwolde)
werd in 1988 gerestaureerd door....*

**MOLENMAKERS-
BEDRIJF**

**Roemeling
en
Molema**

Kerklaan 5, Scheemda
Telefoon 05979-660

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor Molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon 05700-12353

Te koop gevraagd:

Een **KOORN-WINDMOLEN**, liefst een **STANDER-MOLEN**.

Adres aan het **BUREAU DEZER COURANT**, onder letter **W**.

TE HUUR

**VOOR DEN TIJD VAN EEN OF MEER JAREN ,
om op 1° Mei 1854 te aanvaarden :**

Een **HUIS** en **TUIN**, zijnde eene **NERINGRIJKE Kruideniers-Winkel** en **Herberg**, met een **KOMPLETE Boekweit- en Mostertmolen**, staande en gelegen te *Borgercompagnie*, wordende thans door **D. G. VAN DALEN** in huur bewoond. Te bevragen bij **H. P. NIEBOER**, aldaar.

H. J. KONING,

Foxham-Hoogezand,

Telegram-adres:
KONING — Hoogezand,

Intercommunaal
telefoon no. 14,

IJzer- en Metaalgieterij, Lierenfabriek,

levert in den kortst mogelijken
tijd tegen concurrerende prijzen
alle voorkomende **Gietwerken**

voor **MACHINES, FABRIEKEN, SCHEPEN,**
BRUGGEN, SLUIZEN, MOLENS (Molenassen),
de **Rioleering** en **Verlichting** der straten,
het **Bouwvak** etc.

SPECIAAL ADRES voor Scheepslieren.

Waterschap HUNSINGO.

VERGADERING van het
HOOFDBESTUUR op **Zater-**
dag 15 Juli 1905, 's nam.
te 3 uur, in het **WATERSCHAPSHUIS** te
Onderdendam.

De Voorzitter:
J. DOORNBOSCH.

EEN MOLENAARSKNECHT,

zijn werk gedeeltelijk verstaande,
kan met **MEI** geplaatst worden bij

H. GEERTSEMA,
te *Delfzijl*.

**** Mr. G. R. VOORMEULEN VAN BOEKEREN,**
Notaris te *Stads-Kanaal*, zal, op **ZATURDAG** den 28sten
November 1857, des avonds te zes uur. ten Huize van den
Vallaatsmeester **J. J. HUIZINGA**, te *Stads-Kanaal*, gemeente
Wildervank, ten verzoeken van **D. J. BENES**, publiek veilen
en verkoopen:

Eene ruime **BEHUIZING** met
SCHUUR, ERF en **TUIN**, staande en
gelegen te *Stads-Kanaal*, gem. *Wildervank*, Oostkant, waarin sedert jaren eene

Boekweitmaalderij

met goed succes is uitgeoefend, benevens **BOEKWEIT-**
MOLEN met **TOEBEHOOREN.**

Insiddels **UIT DE HAND TE KOOP.**
Te bevragen bij den Eigenaar.

Het afgelopen kwartaal ontvingen we weer enige reakties van lezers op de in het decembernummer 1988 van "De Zelfzwichter" geplaatste rompenlijst. Dank daarvoor!

Als eerste noemen we een toevoeging. Te **Mussekanaal** (Ijzeren Klap) staat bij de knik in het kanaal een molenromp. Deze romp doet nu dienst als woning. Dan werden we er nog op geattendeerd dat het bovenstuk van de molen te Den Andel niet afkomstig is van de nu nog bestaande romp te **Niekerk** (27). Deze fout staat eveneens in het Groninger Molenboek (uitgave 1981, pag. 77). Het bovenstuk van de koren- en pelmolen te Den Andel is wel afkomstig uit Niekerk, maar van een andere molen, die iets meer in het centrum van het dorp stond.

Tenslotte nog een aanvulling op de gegevens bij de romp van *Vissinga* te **Oude Pekela** (28). Het blad "Het Noorden in Woord en beeld" d.d. 2 augustus 1929 meldt het volgende:

Op 22 juli j.l. ontstond door onbekende oorzaak brand in de windkorenmolen van de heer J. Vissinga te Oude Pekela. In korten tijd stond de geheele molen in brand en vlogen groote stukken brandend riet, de molen was van een rietbedekking voorzien, door de lucht. Daardoor vatte ook de boerderij van den heer Zandsmit vlam en ook deze brandde, op het voorste gedeelte na, geheel af.

TENTOONSTELLING "KOUDE GESLAGEN" TE VEENDAM

door C.E. van der Horst

Het Veenkoloniaal Museum te Veendam heeft de moed gehad een expositie in te richten over het produktieproces van (Groninger) oliemolens. Deze tentoonstelling werd voorbereid onder leiding van de directeur van het museum, drs. E. de Jonge, waarbij het leeuwendeel van de expositie werd bijeengebracht door de conservator van het museum, de heer H.A. Hachmer (tevens redakteur van ons blad).

Onder belangstelling van zo'n 30 à 40 personen vond op 12 mei j.l. de opening plaats. Na een korte opening van de heer De Jonge, waarbij deze dank uitbracht voor de hulp van een aantal andere musea uit ons land, waaronder het Nederlands Openluchtmuseum, Stichting De Zaanse Schans en een aantal Oostgroninger musea.

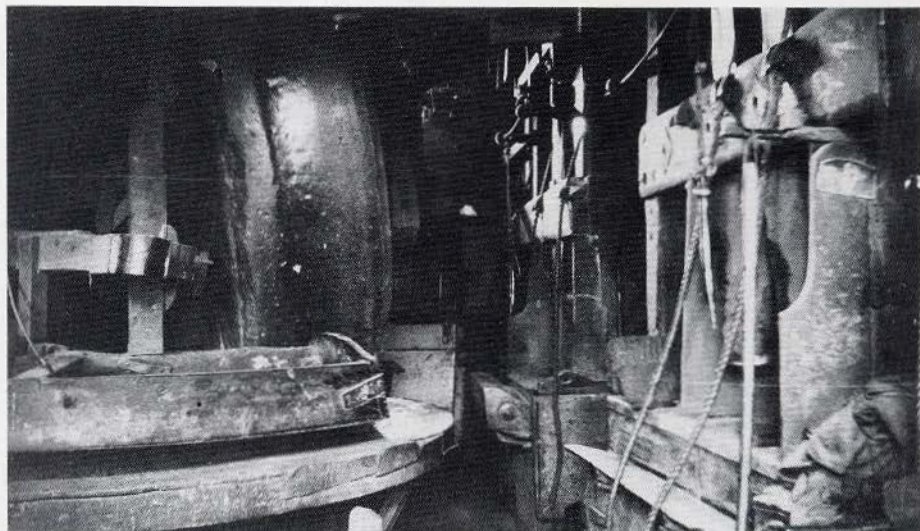
Vervolgens verleende hij het woord aan conservator Hachmer, waarbij deze wees op het belang van de olie. De verbouw van het koolzaad, de vlasseelt en de opkomst van de oliemolens, die men overal kon aantreffen en vooral met een dichte concentratie in de Zaanstreek.

De aanleiding tot het inrichten van deze tentoonstelling is wel het herbouwplan van de nog bestaande en nu in restauratie zijnde romp van *Bus zien Eulieemeulen* te Veendam. De heer Hachmer liet dan ook de tentoonstelling officieel openen door mevrouw Bus, dochter van de laatste eigenaar van deze molen (later stoom-olieslagerij).

Door het verwijderen van een groot stuk papier onthulde mevrouw Bus een fraaie tekening van de molen, waarop deze al in volle glorie staat afgebeeld. Nu dus nog toekomstmuziek, maar hopelijk over niet al te lange tijd, werkelijkheid. Aan het bestuur van de Stichting *Bus zien Eulieemeulen* zal dat niet liggen.

KOUD GESLAGEN

Het produktieproces van Veenkoloniale
oliemolens in beeld gebracht

VEENKOLONIAAL MUSEUM VEENDAM

Kerkstraat 18
12 mei t/m 14 september 1989
Openingstijden:
zondag t/m vrijdag
14.00 - 17.00 uur

De kleine, maar interessante expositie "Koud geslagen" kunnen wij u gaarne aanbevelen. Tot en met 14 september 1989 kunt u alles zien in het Veenkoloniaal Museum, Kerkstraat 18 te Veendam. Openingstijden van zondag t/m vrijdag van 14.00 - 17.00 uur.

EEN GRONINGER MOLENDAG

In navolging van diverse andere provincies in ons land, heeft onze Vereniging het plan opgevat een **Groninger Molendag** in te stellen.

Momenteel is het bestuur doende de vrijwillige molenaars hiervoor warm te krijgen. Immers zonder hun medewerking is zo'n provinciale dag natuurlijk onuitvoerbaar.

Het ligt in de bedoeling dat de eerste Groninger Molendag zal plaats vinden op zaterdag 2 september 1989 en dat dit dan een jaarlijks terugkerend evenement zal gaan worden.

Noteert u alvast de datum?

DE DRENTSE MOLENDAG

Aansluitend op dit bericht kunnen wij u nog melden dat de Drentse Molendag dit jaar valt op 26 augustus a.s.

De molens in deze mooie provincie zullen op die dag zoveel mogelijk voor het publiek geopend zijn en bij voldoende wind, ook draaien.

OOSTGRONINGER MOLENDAGEN

De Molenwerkgroep Oost-Groningen (een groep actieve vrijwillige molenaars) streeft ernaar om op de zaterdagen zoveel mogelijk Oostgroninger molens draaiende te houden.

Op onderstaande lijst staan die molens vermeld, die in ieder geval op die datum (mits er wind is natuurlijk) in werking zullen zijn:

		5 aug.	Oude Pekela
		12 aug.	Bellingwolde
17 juni	Oude Pekela	19 aug.	Winschoten
24 juni	Bellingwolde	26 aug.	Bourtange / Ter Haar
1 juli	Winschoten	2 sept.	Ganzedijk
8 juli	Bourtange / Ter Haar	9 sept.	Oude Pekela
15 juli	Ganzedijk	16 sept.	Vriescheloo
22 juli	Vriescheloo	23 sept.	Nieuw-Scheemda
29 juli	Nieuw-Scheemda	30 sept.	Bellingwolde

"VAN HAVER TOT GORT"

Een nieuw boek door Roel Helmers

In diverse persberichten is over dit nieuwe boek reeds geschreven. Ook in sommige boekhandels zult u het al kunnen aanschaffen.

Toch heeft uw redaktie nog geen inzage in dit boek gehad. Onze redakteur C.E. van der Horst heeft het inmiddels besteld en hij zal u in zijn rubriek "Over een molenverzameling" in het volgend nummer meer kunnen berichten. In het Nieuwsblad van het Noorden schrijft Jaap D. Homan in een interview met de schrijver, dat hij een "tic" van molens heeft.

Des te merkwaardiger is het dat deze Roel Helmers géén lid is van onze Vereniging. Zou hij nog nooit van ons gehoord hebben? Hij behoorde toch te weten dat molens niet alleen van de wind kunnen draaien?

EEN SOORT "ZAAANSE SCHANS" VOOR MOLENRIJ?

door Martin E. van Doornik

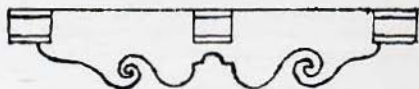
Als een toerist zich een landschap voor ogen haalt, met daarin kleurige bollenvelden, mensen op klompen, statige boerderijen, waterpartijen en aan de horizon silhouetten van dorpen met hun kerktorens en.... molens, dan is dit onmiskenbaar een Nederlands landschap.

Behalve molens zijn bovengenoemde ingrediënten in het dorp Molenrij, gemeente Kloosterburen, reeds aanwezig. Kloosterburen werkt er hard aan om hun gemeentete voor het toerisme aantrekkelijker te maken en de resultaten mogen er best zijn.

Fraaie bollenvelden, kano-verhuur voor leuke tochten over de maren, campings en de "Cloostertuin", ook wel de Keukenhof van de provincie Groningen genoemd. Het geheel ligt tevens strategisch tussen het Lauwersmeer en Pieterburen met hun bekende attracties. Maar wat de molens betreft, is het nu nog een kaal landschap daar in Molenrij. Het dorpje bezit zelfs geen kerk, geen vertikaal silhouet dus.... Sinds de molen *Windlust* is afgebrand door blikseminslag op 16 september 1955, heeft het dorpje zijn laatste markante herkenningspunt verloren.

De plannen van een destijds opgerichte werkgroep, die de verloren gegane molen *Windlust* wilde herbouwen, stranden echter op een te hoog begroot bedrag van driekwart miljoen gulden.

Kloosterburen is echter niet bij de pakken gaan neerzitten. Mede gezien het feit dat de mensen meer vrije tijd hebben en het toerisme een sterke groei doormaakt, wil de gemeente Kloosterburen hier wel een graantje van meepikken.

Zo heeft de baard van de "*Windlust*" eruit gezien. Lengte 4 meter (de koppen van de voeghouten niet meegerekend), hoogte tussen windpeluw en onderste krullen 95 cm. In maart 1901 heeft molenmaker Menne Noordewier te Eenrum deze tekening gemaakt.

Gemeente-archief Kloosterburen.

Deze typisch Groninger boerderij van Hegge te Molenrij is in verband met zijn toekomstige bestemming reeds leeg gemaakt. Op korte afstand van deze boerderij komen een paltrok (!) en een ronde stenen poldermolen te staan.

Foto: M.E. van Doornik.

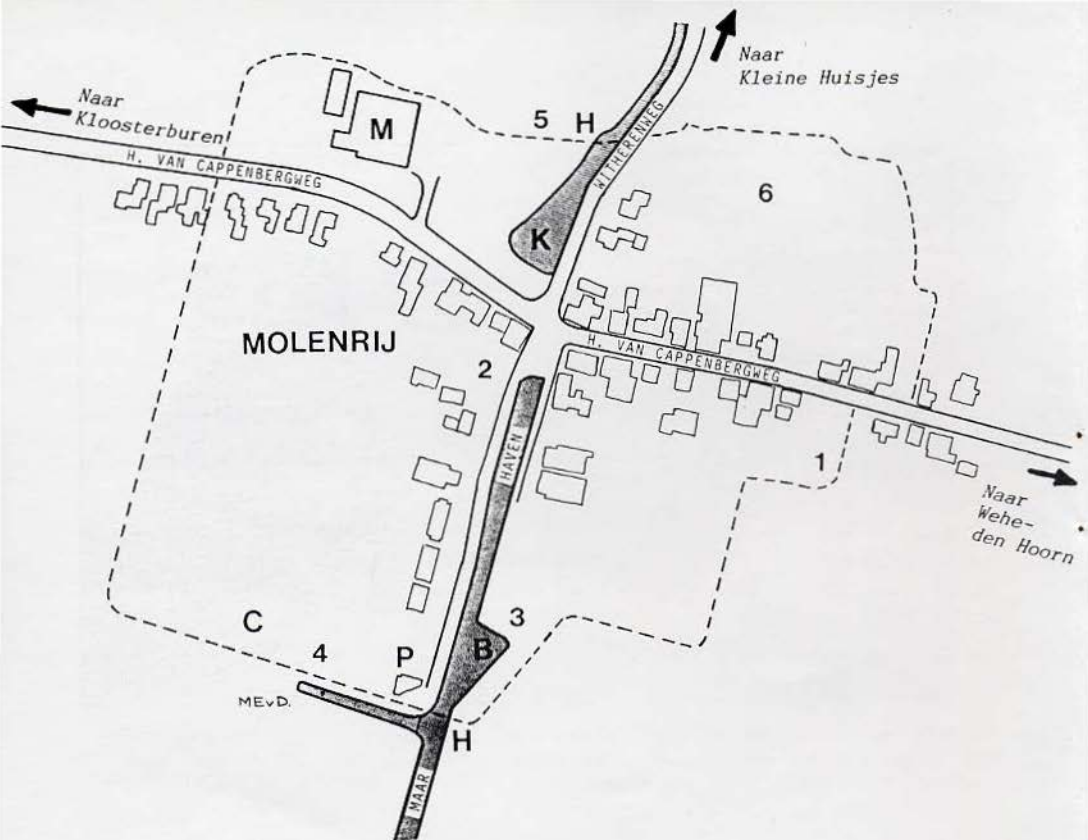
Het oorspronkelijke plan werd overboord gezet en een geheel nieuw plan werd bedacht.

Tijdens een dorpsvergadering op 2 mei j.l. in Molenrij heeft de werkgroep deze nieuwe ambitieuze plannen aan de inwoners voorgelegd. De plannen bestaan uit het realiseren van een soort molenpark met museum, waarin 'n zestal molens van verschillende types zullen komen! Dat is dan wel heel wat meer dan de vier molens, die Molenrij in zijn geschiedenis heeft gekend!

Ook wordt dan de naam van het dorpje weer eer aangedaan. Een rij molens in Molenrij. Een soort *Zaanse Schans* zogezegd. De totale kosten zullen ongeveer 8 miljoen gaan bedragen en de uitvoering van het plan, dat "niet stuk te krijgen is", zal over 3 tot 5 jaar klaar moeten zijn! Voor de financiering van het projekt hopen de initiatiefnemers op sponsoring van bedrijven en subsidies. Een

ander idee is gelden in te zamelen door het uitgeven van certificaten om zodoende onderdelen van molens te laten adopteren door de vele molensliefhebbers die Nederland rijk is. Verder rekent de werkgroep op flinke bijdragen van landelijke, provinciale en Europese instellingen en, last but not least, zullen plaatselijke akties ook het nodige geld in het laadje moeten brengen. Het plan is te sterk om het op de financiën te laten afknappen, volgens een woordvoerder van de werkgroep.

De boerderij van *Hegge* aan de Cappenbergweg 1 zal mogelijk dienst gaan doen als bezoekerscentrum/museum. Dit museum moet de bezoeker inzicht verschaffen in molens in de ruimste zin van het woord. Van "illegale" handmolens uit de tijd van de belasting op het gemaal (1628-1855), via oorlogshandmolens tot zeldzame koffiemolens toe.

MOLENRIJGSTER MOLENPLAN (nog niet definitief vastgesteld)

Verklaring der tekens:

1. De "Windlust", achtkante stellingmolen op vierkant houten onderbouw.
2. Molen van Niezemuller, grote rietgedekte achtkante stellingmolen op stenen onderstuk.
3. Paltrok-houtzaagmolen met balkengat.
4. Spinnekop-poldermolen.
5. Ronde stenen poldermolen.
6. Standerdmolen met rieten kap.

- P = Paviljoen "'t Zicht", restaurant en dorps huis, kano/botenverhuur.
- C = Camping "De Horizon".
- M = Molenmuseum in boerderij van Hegge.
- H = Nog aan te leggen "hoogholtjes", dwz. Giethoorn-achtige houten voetgangersbruggetjes.
- B = Nog te graven balkengat voor de paltrok-houtzaagmolen.
- K = Nog te graven waterkom.

---- = Wandelroute met parkeergelegenheden, picknick-banken en aan te leggen z.g. "hoogholtjes".

Onze Vereniging Vrienden van de Groninger Molens maakt zich al jarenlang sterk om de voor Groningen verdwenen molentypen weer terug te halen. Een geschikte lokatie zou Ten Boer kunnen zijn, waar onlangs de molen van *Bovenrijge* werd geopend. Echter met een molenpark in Molenrij is onze Vereniging eveneens in haar sas en ondersteunt de plannen van de werkgroep dan ook van harte.

Een inwoner van Molenrij, die eigenaar is van een stuk grond aan de haven van Molenrij, is bereid zijn grond beschikbaar te stellen voor het plaatsen van een houtzaagmolen met balkengat.

Voor de te herbouwen *Windlust*, die in "De Zelfzwichter" 1/88 en 3/88 uitvoerig werd beschreven, is men reeds in onderhandeling over de aankoop van de in 1986 gedemonteerde romp van poldermolen *De Zeemeeuw* nabij Valom ten noorden van Uithuizen. Deze zaak is nu zo goed als rond.

In de plannen zijn de problemen rond de exploitatie-kosten nog niet voldoende uitgewerkt. De nieuw gebouwde molens hebben voorts nog geen recht op de status van beschermde monumenten, zodoende lopen zij hun onderhouds-subsidie mis. Ook de bemanning van de nieuwe molens door vrijwilligers levert nog de no-

De inmiddels uit elkaar genomen en opgeslagen molenromp van "De Zeemeeuw" bij Valom in de Lauwerpolder.

Foto: M.E. van Doornik,
28 april 1985.

dige problemen op. De werkgroep ziet graag, wanneer het projekt klaar is, dat alle molens dagelijks draaien, wanneer er voldoende wind is.

PUZZEL

In het boekje "De Zelfzwichter" door Tineke Hamming, dat ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van onze Vereniging werd uitgegeven, en dat inmiddels aan al onze leden gratis werd toegezonden, is op pagina 30 een Molenpuzzel opgenomen. In de postbus van onze Vereniging ontvingen wij ondertussen talrijke oplossingen (zowel goede als foute overigens). Even verder in het boekje staat vermeld dat jaarlijks een aantal inzenders zal worden beloond met een prijsje. Wij kunnen u mededelen, dat de trekking voor dit jaar zal plaats vinden vóór onze najaarsvergadering op 9 november a.s. en dat de prijswinnaars op deze vergadering zullen worden bekend gemaakt.

HET INTERNATIONALE MOLENMUSEUM TE GIFHORN

door Martin E. van Doornik

Het is mij gebleken dat het internationale molenmuseum van Gifhorn (ongeveer 35 kilometer ten N.O. van Braunschweig in Duitsland) in ons land nog steeds weinig bekendheid geniet. Dat is onder meer bij gesprekken met een aantal molenliefhebbers duidelijk geworden. Er werd van dit museum slechts melding gemaakt in het blad "Molennieuws" van De Hollandsche Molen, nr. 101 - november 1982, op pagina 13. Maar niet alle molenliefhebbers zijn lid van De Hollandsche Molen....

Tijdens onze kampeertrektocht door zowel West- als Oost-Duitsland in augustus 1988 hebben mijn gezin en ik een bezoek gebracht aan het museum en ik wil onze indrukken daarvan op schrift zetten.

Duitsland moet wel na Nederland, wat het aantal betreft, het grootste molenland van Europa zijn en wellicht van de gehele wereld.

Helaas zijn de meeste molens in dat land nog in particulier bezit en het probleem van het in goede staat houden van hun molens zijn overal zichtbaar. Het idee van een Duitse variant van het Gilde van Vrijwillige Molenmaars moet nog geboren worden. Een zeer klein aantal Duitse molenliefhebbers hebben in ons land een opleiding tot vrijwilliger gevolgd, een voorbeeld daarvan vindt men o.a. op de molen van Marienhafte (Ostfriesland).

Wat nog erger is: er heerst een extreem groot tekort aan Duitse molenmakers door het uitsterven van deze beroepstak. Voorbeelden van werkzaamheden van Nederlandse molenmakers over de grens zijn te over. Zo maakte 'onze' molenmaker Roemeling-Molema uit Scheemda in 1987 een nieuwe standerdmolen in Bremerhaven-Speckenbüttel, ter vervanging van een afgebrande achtkante grondzeiler met windroos!

De geschiedenis van het "Internationales Wind- und Wassermühlen-Museum", zoals het officieel heet, begint in 1965 met een hobby van een zekere heer Horst Wrobel: molenliefhebberij.

Tijdens een bezoek aan de standerdmolen van Abbenrode van de oude molen naar Erich Röhl kreeg hij een "molentik". Deze molen was tot Erichs dood

in 1980 nog in vol bedrijf geweest. Horst begon in zijn slaapkamer molenmodellen op schaal 1:25 te bouwen naar voorbeelden van echte molens over heel de wereld, waarvoor hij talrijke reizen en bezoeken aan ambassades heeft gemaakt.

Van één en ander is het gekomen, dat op 8 mei 1980 de poorten van het museum voor het publiek opengesteld zijn. Midden op het grote, vrij glooiende terrein staat het kruisvormige tentoonstellingsgebouw van 800 m² met daarin ruim 40 schaalmodellen van molens!

Veel bekende molens zijn hier vertegenwoordigd: de standerdmolen van Rembrandt's vader te Leiden, de Wallmühle te Bremen (met zijn 31 meter de hoogste molen van Duitsland, spoorwiel met 224 kammen!), de Hübener watervluchtmolen, de Spaanse molen van Don Quichotte, de molenviergang van Zevenhuizen, de Afgaanse tochtmolens, de molens van de Middellandse Zee-gebieden. Zelfs de Zuidafrikaanse molen van Kaapstad staat er! (Groninger Molenboek, pag. 135). De Finse molen van Turku / Åbo (De Zelfzwichter 3/87, pag. 21) ontbreekt ook niet.

Buiten op het grote museumterrein staan zeven echte molens: enkele zijn echt van elders overgeplaatst, de anderen zijn replica's.

Het eerste exemplaar, staande vlakbij de ingang, is een sterk gedetailleerde, rietgedekte achtkante beltmolen uit Sleeswijk-Holstein, uitgerust met een

De reusachtige, gecombineerde belt-stellingmolen "Sanssouci" in Gifhorn.

Niet zichtbaar zijn de beltpoorten, die zich rechts achter de struiken bevinden.

De molen heeft een vlucht van ruim 28 meter! Op de kap wappert de vlag van Berlijn.

Foto: M.E. van Doornik.

windroos. De stenen ingangspoort en de veldmuren zijn helaas "kitsch" bepleisterd, zoals wij het kunnen aantreffen in Italiaanse of Spaanse restaurants....

Nummer twee is een standerdmolen uit Neuhaldesleben, daterend uit 1816.

De derde molen is een kopie van de beroemde, reusachtige belt-stellingmolen *Sanssouci* te Potsdam bij Berlijn. Het origineel werd helaas in de laatste oorlogsdagen van 1945 verwoest. Hier vond het legendarisch geworden gesprek tussen Frederich de Grote en de molenaar plaats, welke legende nog steeds voortleeft in o.a. Duitse schoolboeken.

Hij heeft een vlucht van ruim 28 meter (!) maar is van binnen geheel leeg en verder dan de stellingzolder konden wij niet naar boven. De molen

is tot de kap geheel van beton en daarna bepleisterd en bekleed met schaliën. De sierlijke stellingschoren hebben een zeer flauwe S-vorm. Gebouwd in 1983.

De vierde molen is een Griekse torenmolen, afkomstig uit het eiland Mykonos. Geheel compleet ingericht en voldoet aan de vakantie-beschrijvingen van Griekse molens, die de heer G. de Vries uit Uitgeest in 1985 heeft gemaakt, behalve het bovenwiel, waarschijnlijk afkomstig van één of ander gesloopte molen in Duitsland. Nummer vijf is een waterradmolen met twee bovenslagraden afkomstig uit het Oostenrijkse Tirol. Het stadje Gifhorn ligt in een niet bepaald bergachtige streek, daarom is er ten behoeve van deze bovenslagmolen een speciaal verhoogd meer aangelegd met

En dit was de oorspronkelijke molen "Sanssouci" in Potsdam (D.D.R.) nabij Berlijn. Gebouwd in 1789 en door oorlogsgeweld verwoest in 1945. Het stenen onderstuk bestaat nog steeds.

Ansichtkaart met stempel 18.8.1928, collectie C.E. van der Horst.

een houten goot naar de molen toe.

Een kopie van de grote rosmolen uit Oberbauernschaft in de Kreis Minden-Lübbecke is de zesde molen, die wij hebben bekeken. Aan het spoorwiel werd nog gewerkt (omtrek 32 meter!).

De nieuwste aanwinst, nummer zeven, van het museum is een Russische olie- en korenmolen! Het is een vierkante stellingmolen, zeer fraai versierd. De onderbouw bestaat uit opgestapelde boomstammen met in de hoeken ingekeepte einden, zoals wij die kennen bij blokhutten in de bergen. De ramen en de deuren zijn in de stijl van de Russische volkskunst rijk gesneden. Rondom de onderbouw is er een soort veranda gebouwd. De balie van de vierkante stelling is eveneens zeer rijk versierd. Daarboven een slank vierkante molenlijf met een zadeldakvormige kap met daarin een horizontale houten as. Het wieksysteem is dwarsgetuigd en rechtsomdraaiend.

Men was ten tijde van ons bezoek nog bezig met het aanbrengen van 't gaande werk, maar een kollergang is al aanwezig.

De molen is afkomstig uit het plaatsje Korsun-Tsjewtschenkowski in het Oekraïense gebied Tsjerkassy (vlakbij Kiev). Hij draagt de naam *Vitrjak*. U kunt zijn foto zien in "De Zelf-zwichter" 1/89 op pagina 32.

Tussen de molens van het grote openluchtmuseum staan verschillende huizen en boerderijen in pittoreske vakwerk-stijl, waarin o.a. een restaurant, warme bakkerij, souvenirswinkel, etc. gevestigd zijn.

Al met al een zeer interessant museum en een bezoek meer dan waard! Gezien het grote terrein hadden wij wel bijna een volle dag voor nodig om alles te kunnen bekijken. En gezien de afstand vanuit Nederland zou een dagtocht niet genoeg zijn. Een overnachting lijkt daardoor meer op zijn plaats.

De volgende dag, op weg naar Berlijn,

De Griekse torenmolen uit Mýkonos in Gifhorn. Die dag was het heet en zonnig met blauwe lucht, zo waanden wij ons werkelijk in Griekenland!

Foto:

J. van Doornik-Hout.

bezochten wij een voor Europa bijzondere molen: een forse ronde stenen beltmolen te Wendhausen (aan de snelweg Hannover-Helmstedt) met vijf wieken! Enkele jaren geleden gerestaureerd en door een plaatselijke stichting goed in stand gehouden en regelmatig in bedrijf.

Op een bordje op de beltdoeken staan enkele adressen vermeld, waar je de sleutel kunt bevragen.

De vijf wieken doen me erg veel denken aan enkele molens in het Engelse Lincolnshire (zie mijn foto's in de Gilde-Informatie XXII, pag. 8 en 9). De roeden zijn dwarsgetuigd met zelfzwichting. De kopergroene kap wordt vanwege zijn vorm hier "Zwiebelkappe" genoemd en draagt een windroos.

Dergelijke kappen zijn hier streekeigen ten oosten van Braunschweig tot bij

Maagdenburg (DDR) toe.

Hij kruit op een Engels kruierwerk met keerschijven aan de binnenkant. De gietijzeren tandbaan van de zelfkruier is aan de buitenkant zichtbaar. De zwichtheefboom zit links tegen de kap aan, waarbij de as dwars door de kap loopt tot vlak achter de pen van de bovenas. Heel interessant en uniek.

Wendhausen ligt ongeveer 30 km. ten zuidoosten van Gifhorn.

Het adres van het molenmuseum is: Internationales Wind- und Wassermühlen-Museum, Horst und Rosita Wrobel, Bromerstrasse, 3170 GIFHORN (D.), Tel. 05371-5 54 66.

Open dagelijks van 10-18 uur.

GÖRT MIT PROEMEDANTEN

door H.A. Hachmer en E. de Jonge

Op 11 maai 1864, om zes uur s'morgens, was der al volop bedrief aan t Winschoter Daip onder Grunnen. Boeten de stadswalen stonden moar laifst 11 meulens aan t daip. t Was n dag zoas elke meulenoar t geern zijt. Veul wind en ver verder niks aan t gewölf. Mit aal dij fiks draaiende meulens mout t n schier gezicht west wezen. Moar toch draaiden op dij vrouge mörgen nait alle meulens. De poldermeulens haren de drokste tied alweer had en t zulfde kan aigenliks zegd worden van d euliemeulens.

Veur d euliemeulens was de campagne sikkom over. d Holtzoagerije wazzen meulen dij rust noch duur kinden. De scheepsbaauw aan t Winschoter Daip vruig aaldeer holt om nije schoeners en galjoten te kinnen baauwen. t Is den ook nait zo wonderlik dat holtzoagerijennogal noast waarven te vinden wazzen.

De holtzoagerijen *De Wolf* en *De Gideon* draaiden omreden dat ter groade vraoge noar holt was, al volop. Deur vaar volle zaailen en n beste wind konden ze in n fiks tempo deurwaarken. Aigenoar Mulder van *De Wolf* was dik tevree. Dizze dag zol wis ain van de topdoagen worden.

Tegen middag kwam der flink wat meer wind, en wat minder zaail leek nait onverstandeg. Moar Mulder dei dat nait groag,omreden hai wol nait de mindere wezen van paaltrok *De Gideon*. Moar *De Gideon* haar al zwicht en Mulder luit doarop zaail minderen. Ain van de knechten luip de stellen op, moar hai was krek boeten of hai zag rook oet de wonen van Pestman komen. Pestman waarkte al joaren op *De Wolf* en haar n aigen wonen bie de meulen. Braand! Braand! Elk en ain keek verschríkt op. Braand in de meulen? Nee, braand in Pestman huus. Al vlót kwam der hulp van aandere meulens. Braand-emmers gongen van haand noar haand. t Woonstee van Pestman was nait te redden. Slimmer was, dat *De Wolf* dij aal dij tied mit vaar volle zaailen vonken maald haar, vlam vatte. In kórde tied ston ze te branden.

n Aanjoager van opzichter Riga was vlót op t stee moar kon niks meer doun. Van verren was t vuur te zain. Zulms

de börgemeester van Hoaren stuurde n aanjoager noar *De Wolf*. Aalmoal vergees.

Om drei uur in de middag stonden meulen, de meulenoarswonen, twij knechtenwonen en d haile holtopslag in t vuur te knitteren. Mit n zwoar gemoud stonden Mulder en zien knechten te kieken noar wat ter van heur riek bezit overbleven was. Zulms t peerd, dat aaltied zo traauw de maaljan over t terraaín trokken haar, was in t vuur bleven.

Nog gain haalf uur noa t begun van d braand kwam n dail van t wiekenkruus deel. *De Wolf* was dood. Mulder en zien knechten dakloos.

De Gideon haar t geluk mit. De wind juig de vonken in n andere richten en *De Gideon* huifde nait tegen t vuur te strieden.

Moar krek twaalf joar loater, in 1876, klonk t leste uur ook veur *De Gideon*. De vlam sluig derin en net als *De Wolf* kwam de paaltrok in t vuur aan zien inde.

Nou, 125 joar loater herinnert niks meer aan dizze stoere waarkers. Nou ja, wie hebben nog n Gideonsbrugge, n brugge neunt noar n meulen. Lu dij oet Stad richten Nijschaanse rieden zellen nait waiten dat ter nog gain 125 joar leden, rechts van de snelweg, vot noa d electriciteitscentroale, n prachteg meulenpanorama te zain war. Ze zellen ook nait waiten dat op t terraaín van de N.N.S. twij haile schierre holtzoagers stoan hebben.

De gemotoriseerde mins oet 1989 het op dij plek meer waark mit t controle holden van zien auto, omdat er 140 ridt en aigenliks moar 100 mag!

SUBSIDIES

De uitgave van het boekje "De Zelfzwichter", geschreven door Tineke Hamming, is voor onze vereniging een kostbare zaak geworden. Vandaar dat wij bij de toezending aan de leden in een bijgaande brief u opriepen ons een extra bijdrage hiervoor over te maken.

En u hebt bijzonder goed op dit verzoek gereageerd! Een groot aantal leden beloonden ons met een extra giro-overmaking. Wij ontvingen van u niet minder dan zo'n f 3.600,=. Héél hartelijk dank hiervoor!

Naast dit verzoek aan u hebben wij ook aan diverse instituten om subsidie gevraagd en hierop ontvingen wij tot ons groot genoegen van:

N.V. Nederlandse Gasunie	f 1.500,=
Provinciaal bestuur van Groningen	f 1.500,=
Stichting H.S. Kammingafonds	f 2.500,=

Het spreekt vanzelf dat wij met al deze giften bijzonder blij zijn.
Reuze bedankt, goede gevers!

JAARLIJKSE EXCURSIE

De jaarlijkse excursie van onze Vereniging is voor dit jaar gepland op
23 september 1989.

De reis zal ditmaal gaan naar de water(rad)molens van Twenthe. De reiscommissie is met de voorbereiding van de tocht begonnen.
Houdt 23 september dus vrij voor deze interessante molentocht.

NATIONALE MONUMENTENDAG

De jaarlijks terugkerende Nationale Monumentendag is dit jaar gepland op
9 september a.s.

Op deze dag zullen dus door het gehele land vele monumenten als kerken, monumentale gebouwen, wind- en water(rad)molens opengesteld worden voor het publiek en gratis toegankelijk zijn.

DAAM SCHIJF EEN UITVINDER

Waarschijnlijk hebben vele lezers van "De Zelfzwichter" nog nooit van hem gehoord en toch was hij in zijn tijd een bekend persoon en wel speciaal in zijn woonplaats West-Zaandam.

Hij leefde rond het midden van de 18^e eeuw en hij verdiende de kost met het eerbare beroep van kruidenier.

Daarnaast was hij "uitvinder": hij liet een binnenvaarttuig bouwen en liet daarin een soort rosmolen aanbrengen, om daarmee twee schepraden aan te drijven, teneinde zodoende onafhankelijk te zijn van de wind.

De proefvaart, die op 20 juni 1743 plaats vond, liep echter faliekant verkeerd af. Wellicht was het zwaartepunt van de nieuwe boot verkeerd berekend. Het schip liep op de wal en het werd door het gepeupel geplunderd en vernield. En dat is tot nog toe alles wat wij te weten kwamen van deze onfortuinlijke uitvinder.

OP BEZOEK BIJ GRONINGER MOLENVRIENDEN

door Ton Meesters en Willem Roose

Reeds geruime tijd hadden we het plan opgevat om de Groninger molens en een aantal molenvrienden in het Noorden te bezoeken. Indirekt aanleiding voor deze trip naar de andere kant van het land, was onze tocht vorig jaar zomer door Duitsland, toen we ongeveer 200 molens in de gebieden Minden-Lübbecke, Ostfriesland en Oldenburg bezochten. Na onze tocht doken we eens goed in de molenliteratuur en "ontdekten" dat de heer W.O. Bakker al 20-30 jaar geleden in de door ons bezochte streken van Duitsland had rondgetoerd. Hij had al die molens, die wij slechts vaak als stilstaande molen of molenrump kennen, nog in bedrijf gezien en met de molenaars gesproken over hun vak.

Daarom leek het ons een goed idee om de ervaringen eens uit te wisselen. Tevens zouden we dan nog een bezoek brengen aan de heer Van der Horst in Scheemda, die we kennen als een zeer actief Groninger TMS-lid. Intussen hadden we ook contact opgenomen met Harmannus Noot uit Haren, met het verzoek of hij "zijn" onlangs gerestaureerde *Langelandster* tijdens onze tocht in bedrijf wilde stellen. Kortom genoeg te doen voor ons in het hoge noorden. Als data voor de tocht hadden we het weekend van 24-26 februari uitgekozen.

Toch mooi weer

Op vrijdag 24 februari gaan we om zes uur 's ochtends op pad met de slechtste weersvoorspelling die we ons kunnen voorstellen: Regen, storm en andere voor molentochten niet aangename verschijnselen. Maar tijdens dit weekend zou wel blijken dat voorspellen, voorspellen blijft. Vrijdag en zaterdag geen regen gezien, maar wel een schitterende blauwe lucht, ideaal voor prachtige dia's en foto's, en er stond ook nog eens een stevige maalwind: Het ideale weer voor een winterse molentocht. Wel was het voor de barometers een vreemd weekend: Door de extreem lage luchtdruk gingen deze overlopen.

Het is nog geen negen uur wanneer we de eerste Groninger molen zien. Het is het fraaie molentje bij

Glimmen, waar onderhoud aan uitgevoerd wordt.

Voor ons "Zuidwesterlingen" val je hier meteen met de neus in de boeter, want het wiekenkruis is voorzien van zelfzwichting, een systeem dat men bij ons bijna niet (meer) aantreft.

Aangezien het vrijdag is, hebben we weinig hoop dat we vandaag nog draaiende molens zullen zien, maar het zou anders lopen.

Via o.a. Paterswolde, Grijpskerk en Oldehove, waar molen *De Leeuw* geopend is, belanden we in het dorpje Vierhuizen, met zijn instructiemolen *De Onderneming*. Hier kunnen we naar binnen dankzij de vrijwilliger van Noorderhoogebrug, die toevallig net aanwezig is. Hij zal vanmiddag met "zijn" molen gaan draaien en we spreken af dat we tegen half zes bij hem op de molen langs zullen komen.

Wanneer we luttele minuten later de molen van Mensingeweer naderen, blijkt ook deze geopend te zijn. Molenmaker Doornbosch voert wat klein onderhoud uit aan de vangstok en de jonge vrijwillig molenaar is de vangketting aan het repareren, die toevallig op een "haar" na doorgesleten blijkt te zijn.

We zijn nog maar net binnen, wanneer daar de vrijwilliger van Noorderhoogtebrug naar binnen stapt. Op de kapzolder raken we weer met z'n vieren aan de praat, maar wanneer beide jonge molenaars tegen elkaar in het Gronings verder gaan en het hele

gesprek voor ons onverstaanbaar wordt, besluiten we onze Groninger molentocht voort te zetten. We lopen dan al behoorlijk achter op ons schema.

Toch nog twee draaiende molens

Het is inmiddels al laat in de middag geworden en het begint al een beetje te schemeren. Na reeds een "tig-aantal" molens te hebben bezocht, zien we dan eindelijk een draaiende molen. Het is de molen van Rolf Wassens in Feerwerd die ondanks de matige zuidoostenwind nog een aardig gangetje loopt. De molen heeft recent nieuwe zelfwichting gekregen, nu in combinatie met stroomlijnneuzen. Binnen is de molen doelmatig ingericht voor het ambachtelijk korengemaal en geheel volgestouwd met maalgoed. Zoals te verwachten viel, duurde dit bezoek weer iets langer dan we hadden voorzien, maar na ruim een half uur verlaten we de molen toch weer, zij het nu enigszins witbestoven. We slaan nog een paar zakken aan voor Rolf en zetten koers naar de recent geres- taureerde molen van Klein-Wetsinge. Op weg hier naar toe oefent het draaiende wiekenkruis van *De Jonge Held* te Leegkerk blijkbaar iets meer aantrekkingskracht op ons uit, waardoor we enkele minuten later een blubbertocht aan het maken zijn om bij deze molen te komen. Later zouden we horen dat je heel wat gemakkelijker bij deze molen kunt komen. Aangezien de wind nu bijna is gaan liggen, valt de molen regelmatig stil.

Klein-Wetsinge moeten we nu noodgedwongen overslaan en in rap tempo koersen we naar Noorderhogbrug, ons tegelijkertijd realiserend dat we te laat zijn. Als we om kwart voor zes de molen naderen, staat deze reeds stil. Excuses!

Op bezoek in Scheemda

Na in motel Westerbroek ons bivak opgeslagen te hebben, gaan we naar Scheemda waar we om acht uur bij de heer Van der Horst hadden afgesproken. Hier worden we vriendelijk ont-

De malende "Langelandster Watermolen" op een zonnige februaridag.

Foto: T. Meesters.

haald op koek en koffie, en dat laatste smaakt wel na zo'n koude dag. Heel de avond praten we over molens en bekijken een gedeelte van de verzameling van de heer Van der Horst. Het is voor ons ongeloofelijk wat hier bijeen is gebracht, waarschijnlijk de grootste molenverzameling van Nederland. We zullen zeker nog vaker terugkomen. En omdat we zoveel tijd tekort komen, spreken we af om zaterdagavond terug te komen. Als we op de klok van onze hotelkamer kijken is het al half twee in de nacht, hoog tijd om te gaan slapen.

De malende Langelandster

Zaterdagochtend zijn we weer vroeg uit de veren. Het heeft vannacht wel wat geregend, maar de lucht is weer helemaal opengetrokken. Via de molen van Noorddijk, die zonder kleppen staat, rijden we naar de *Langelandstermolen* in Garmerwolde. We hadden

van tevoren kontakt opgenomen met Harmannus Noot om te vragen of hij met de molen wilde draaien. Van verre zien we de molen reeds draaien in het vlakke land met de kleppen half geopend tegen een donkerblauwe lucht: Groningen op zijn mooist. Alhoewel de molen geen echte bemaalingsfunctie meer heeft, ververst hij wel het water rond het dorp Thesinge voor de juiste waterstand t.b.v. de funderingen van de boerderijen. Na een korte rondleiding belanden we in de kap en Harmannus vertelt ons dat hij gisteren nog een gebroken kam van de bonkelaar heeft gerepareerd om de molen nog voor ons te laten draaien. Iets dat wij natuurlijk bijzonder waarderen. Wat ons verder nog opvalt is de rondgaande ketting van de kruilier, die we vandaag nog vaker zouden

zien bij enkele watermolens en bij de molen van Pot in Kropswolde.

Teleurstelling

Na ruim een uur is het toch weer tijd om te vertrekken. We zetten onze handtekening in het gastenboek, maar we zullen zeker nog eens terugkomen. We gaan weer snel verder, want er staan vandaag nog zo'n twintig molens op het programma. Via de molens van o.a. Woltersum, Spijk, Uithuizermeeden, Usquert, Kantens en Zandweer belanden we tenslotte bij de vervallen molen van Hoeksmeer. Het is dan nog maar vier uur 's middags, want tegen al onze verwachtingen in, hebben we vandaag nog geen één molen zien draaien. Ook wanneer we onze tocht met een tiental molens verlengen (o.a. Slochteren en Nieuw-Scheemda) komt daar

Houtzaagmolen "Fram" te Woltersum.

Foto: T. Meesters.

geen verandering in. Hoe zit dat, Groninger collega's? Aan de wind heeft het zeker niet gelegen.

Ondanks dat dit een grote teleurstelling voor ons betekende, hebben we niettemin erg genoten van de fraaie Groninger molens. Zo brachten we bijvoorbeeld een bezoek aan het fraaie zaagmolentje in Ten Boer wat schitterend gerestaureerd is. Een compliment aan de Groninger molenvrienden is hier zeker op zijn plaats. Alleen de buurman van de molen dient nog heropgevoed te worden. Hij stuurde namelijk zijn wild blaffende hond op ons af. Inderdaad, blaffende honden bijten niet, maar leuk is toch anders.

Ook de baggertocht naar de *Kloostermolen* in Garrelsweer zal ons nog lang heugen. Door de zware regenval van de voorbije week, zakten we diep in de modder weg. We waren overigens weinig gecharmeerd door de onderhoudstoestand en de biotoop van deze molen (hoe haalt iemand het in z'n hoofd, zo'n bos!) Gelukkig hoorden we later dat er verplaatsingsplannen zijn. Laten we hopen dat deze spoedig tot uitvoering zullen komen, want de molen verkeert in slechte staat. Dat laatste geldt trouwens ook voor de nabijgelegen, reeds genoemde molen van Hoeksmeer. Deze kenden we hoofdzakelijk van de foto in het Groninger molenboek, toen hij nog in bedrijf was. Wat een verschil met de huidige toestand en wat een contrast met de molen van Ten Boer!

Inmiddels zijn we terug in het Westerbroek-motel, waar we de Garrelsweerdermodder van onze kleren blikken. Iets wat maar gedeeltelijk lukt. 's Avonds zijn we weer te gast bij de familie Van der Horst in Scheemda en ook deze keer wordt het een lertje. Om kwart over één bekijken we nog een Engelse molenfilm op video. We kunnen moeilijk afscheid nemen, er is nog zoveel te zien, zoveel te bepraten, maar we zien elkaar weer op de TIMS-dag en op TIMS-symposium in Sankelmark (BRD). Als we het Westerbroek-motel bereiken is het al twee uur geweest. Vlug gaan slapen, want de volgende morgen worden we om 10 uur bij de

familie Bakker in Harkstede verwacht.

Op bezoek bij W.O. Bakker

Om klokslag tien uur rijden we het erf bij de familie Bakker op. Hier worden we vriendelijk ontvangen door de heer Bakker en zijn vrouw en krijgen direkt koffie en koek aangeboden. We nemen plaats aan de tafel in de woonkamer en onmiddellijk zijn we verzeild in een druk gesprek over het heden en verleden van Groninger en Duitse molens. We zijn erg onder de indruk van het geheugen van de heer Bakker, die zich gebeurtenissen van zo'n dertig jaar geleden tot in de kleinste details weet te herinneren. Gezelligheid kent geen tijd, dus "even later" is het reeds half één. We mogen bij de familie Bakker aan tafel schuiven en krijgen een heerlijke warme maaltijd opgediend. Iets dat we natuurlijk zeer waarderen, want op molenreisjes ver van huis laat een warme maaltijd doorgaans verstek gaan. Na het eten vertrekken we naar de "molenkamer" om de oude Duitse molenfoto's te bekijken. Met een notitieblok in de hand, luisteren we geboeid naar de heer Bakker en maken vele aantekeningen. Tegen vijven is het tijd om afscheid te nemen. We moeten weer naar het zuiden, want maandag is een gewone werkdag.

Ook de heer Bakker zullen we dit jaar weer zien: hij is de tweede Groninger deelnemer aan het TIMS-symposium in Duitsland. Wanneer we de deur uitstappen rennen we naar onze auto, want de voor vrijdag voorspelde regen valt nu met bakken uit de lucht. Nu vinden we dit niet erg, want ons rest nog slechts een $\pm$ 300 km. lange tocht naar huis en vrijdag en zaterdag hebben we gelukkig toch droog weer gehad: Alsof we het zo besteld hadden!

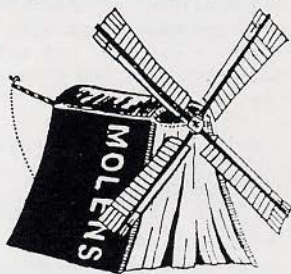
Onze molentocht in Groningen kenmerkte zich door de hartelijkheid en vriendelijkheid van de Groningers. Wel was het jammer dat er zaterdag van de dertig molens, na de Lange-

landster, geen één draaide.
Families Van der Horst en Bakker en
Harmannus Noot, bedankt voor een
boeiende Groninger molenweekend.
Mochten er Groningers een keer naar

het zuidwesten komen, dan staan
"onze" molens in resp. Heensche Mo-
len (NBr.) en Arnhemuiden (Zld.) ze-
ker voor hen open.
Wellicht tot dan.

OVER EEN MOLENVERZAMELING

● 1. Nieuw is "Windmühlen in Schleswig-Holstein in Alten Ansichten" - Band 3, door Walter Heesch. Een uitgave van de Europese Bibliotheek te Zaltbommel - 1988. Dit is dan alweer deel 3 van de bekende serie boekjes over de windmolens in deze meest noordelijke Duitse deelstaat. Walter Heesch heeft ditmaal voornamelijk gebruik gemaakt van oude foto's uit dit gebied. Het boekje is 150 pagina's dik en er staan 143 foto's in, allen met een vrij uitgebreide beschrijving. Een inhoud completeert het boek (een inhoud van alle drie delen). Goede reproducties. Voor de buitenland-liefhebber een "must". Verkrijgbaar bij Gysbers & Van Loon te Arnhem voor de prijs van f39,75 incl. porto en B.T.W.

● 2. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars blijft actief. Begin dit jaar verscheen hun "Gilde-Informatie" XXII, met als titel "Bovenassen". Een belangrijk aandeel in de totstandkoming van dit geschrift is te danken aan onze "eigen" Martin E. van Doornik, die van elke gieterij die wel eens een as gemaakt had, één as heeft getekend. Hij heeft hiervoor menig uur doorgebracht in molenkappen, gewapend met duimstok en papier.

Al de gegevens werden tenslotte bijeengebracht door G.J. Pouw. Een knap en interessant werk bestaande uit 28 pagina's tekst en niet minder dan twaalf uitstaande technische tekeningen.

Leden en donateurs van het Gilde hebben deze Informatie inmiddels in huis gekregen. Of deze studie ook los te bestellen is, is mij niet bekend. Als u wilt informeren, dan is het adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen (N.H.).

● 3. De V.V.V. Eindhoven en Kempenland hebben een keurig vouwblad uitgegeven met foto's en beschrijving van "Molens rond Eindhoven, langs 26 wind- en watermolens in Kempenland". De nieuwste gegevens over deze molens worden ook vermeld, zodat het een goede aanvulling betekent op de nu alweer wat verouderde gegevens in het Brabants Molenboek (1974).

Het vouwblad is verkrijgbaar door overschrijving van f 4,25 op postgiro nr. 10.95.562 t.n.v. de V.V.V. Eindhoven met vermelding: "Folder molens rond Eindhoven".

● 4. Het Molenboek provincie Utrecht dateert uit 1973. De meeste molenvrienden zullen dit boek wel in hun bezit hebben, edoch het is nu langzamerhand wel strek verouderd. Daarom vinden wij het een goede zaak dat de heren J. den Besten en G.H. Keunen (molendeskundigen bij uitstek) een nieuw boekje hebben geschreven dat de titel meekreeg van "Utrechts molenbestand 1988". In 92 pag's passeren alle 29 Utrechtse molens de revue. Hoe staat het thans met deze molens, wat moet er nog verbeterd worden, welke bedreigingen zijn er, enz. Ook een aantal rompen worden besproken. IJsselstein en Cothen zijn ondertussen herrezen. Maar ook in Werkhoven, Veenendaal, Amerongen en Baambrugge staan nog fraaie bruikbare exemplaren.

Ook vinden de schrijvers dat er meer gedaan moet worden om het toeristisch bezoek aan molens te bevorderen. Een van de uitzonderingen is bijvoorbeeld de verfmolen *De Kat* in Zaandam (Zaanse Schans), dagelijks voor het toerisme in bedrijf en duizenden bezoekers per jaar. Amsterdam daartegen heeft zeven goed gerestaureerde molens, maar niet één daarvan kan door toeristen worden bezocht. Een gemiste kans, zo vinden de schrijvers.

Dit boek is zijn aanschaf dubbel en dwars waard. De prijs is f 25,- (ingenaaid afm. 17 x 24 cm). Bestellen door overmaking van f 25,- op gironummer 53.82.35 t.n.v. de penn.meester Stichting De Utrechtse Molens te Utrecht, met vermelding: "Utrechts Molenbestand 1988".

● 5. Onder deze recensie moeten wij alwéér de naam van de heer G.H. Keunen noemen, want ook van zijn hand en dat van de geograaf Chr. de Bont verscheen ook in 1988 een fraai verzorgd boekje met als titel "*Katwoude, een dorps- en molengeschiedenis*". In Katwoude stond vanaf 1911 een afgeknotte romp van een poldermolen. Deze molenstomp is daar in dat kleine Katwoude van 1983-1987 volledig herbouwd tot een juweel van een achtkante binnenkruier. Een wonder is daar geschied!

Het eerste deel van het boek is geschreven door Chr. de Bont. Hierin wordt Katwoude e.o. beschreven vanaf de vroegste tijden tot heden. Het tweede gedeelte van het boek, dat op pag. 43 begint, is van G.H. Keunen en het behandelt de geschiedenis van de molen vanaf 1650 tot heden. Het boekje is ingenaaid, afm. 17 x 24 cm. en rijkelijk voorzien van afbeeldingen. 72 pagina's en de prijs is f 24,95.

Verkrijgbaar door overmaking van dit bedrag op bankrek.nr. 34.28.11.940 t.n.v. de Stichting Vrienden van de Katwouder molen - Monnickendam, met vermelding van het gewenste.

● 6. Uit België en met name uit de provincie Antwerpen kunnen wij u het vierde en slot-deel aankondigen van de serie van H. Holemans en P. Lemmens over alle molens, die in deze molenrijke provincie van Vlaanderen ooit hebben gestaan. Eerder kondigden wij al aan:

"Molens der Zuiderkempen"

"Molens der Noorder- en Oosterkempen"

"Molens van de Voorkempen en Groot-Antwerpen"

en dan nu het laatste deel:

"Molens van Klein-Brabant, Mechelen en de Rupelstreek".

Al deze boeken in dezelfde fraaie geplastificeerde uitvoering, afm. 21 x 30 cm. zijn volop geïllustreerd. In deze streek van de provincie Antwerpen treft men thans nog slechts één windmolen (Aartselaar) en één (turbine)watermolen aan. Een schamel overblijfsel van wat er ooit is geweest. Het boek geeft een beknopte beschrijving van de historie van de molens met vaak een fraaie oude foto in een nosta-

De sierlijke gesloten standerdmolen te Aartselaar in de provincie Brabant (België), op een foto van 31 december 1978.

Collectie: C.E. van der Horst.

nostalgisch entourage. Het heeft 96 pagina's en de prijs is f 46,35. Voor hen, die de vorige boeken al bezitten, is dit laatste deel natuurlijk een "must". Te bestellen bij de Stichting "Levende Molens", Vincentiusstraat 7, 4701 LM Roosendaal of bij de uitgever Ten Bos, Drielinden 2, 2770 Nieuwkerken (België).

● 7. Onder auspiciën van het tijdschrift "Ons Rotterdam" is een **verjaardagskalender** (dus zo'n kalender die u jarenlang op een zekere plaats kunt laten hangen) verschenen met als onderwerp **Molens in Rotterdam**. De kalender heeft de afm. 16 x 24 cm. op crème papier met lichtbruine opdruk. Niet alleen elke maand geeft één molenafbeelding, maar ook op de voor- en achterzijde is een illustratie geplaatst. Dus 14 molens. Het jaar wordt begonnen met reproducties naar oude ansichten (7 stuks) uit de verzameling van Gerda Gebuis. Dan volgen tenslotte reproducties naar nieuwe foto's van Rotterdamse molens van fotograaf Leo van Hoek.

De prijs van deze verjaardagskalender bedraagt incl. porto f 9,95. Dit bedrag overmaken op giro nr. 54.48.706 met vermelding van "Verjaardagskalender".

● 8. De uitgeverij Amor Vincit Omnia te Westzaan heeft een **tweetal bouwtekeningen** uitgegeven, samengesteld door K. Theewis uit Zaandam. Het zijn

bouwtekeningen voor het bouwen van een miniatuurmolen. Eén is van de paltrok-molen *De Gekroonde Poelenburg*, ISBN 90 7203 317-5 en één van de mosterdmolen *De Huisman*, ISBN 90 7203 315-9 (modelafmetingen 19 x 10 x 20 cm.).

De prijs per boekje is f 17,50 (incl. verzendkosten). Het adres van de uitgever is De Kersenboomstraat 36, 1551 BW Westzaan (tel. 075-282487).

● 9. Het is met groot genoegen dat ik u het tweede deel kan aankondigen van het boek "*Windmühle Symbole einer Landschaft*". In dezelfde uitvoering en afm. 20 x 26 cm. als het eerste deel.

Dit nieuwe boek behandelt de molens van Ostfriesland, Emsland en het Osnabrücker Land, dus voor ons als noordelijke molenliefhebbers een nabijgelegen gebied. Alle nog bestaande molens zijn afgebeeld, zeer fraai gedrukt in zw/wit of kleur.

Het boek is geschreven door H.B. Rödiger e.a. en telt 105 pagina's. De prijs is DM 37,50 excl. porto en het kan worden besteld bij Verlag Moritz Schäfer, Postfach 450, D-4930 Detmold (Duitsland).

Deze boekhandel beschikt over een Nederlands gironummer, dus de betaling is gemakkelijk.

● 10. Als tiende en laatste boekbespreking voor dit nummer van "De Zelf-zwichter" maken wij een sprong naar Frankrijk. In dit vakantieland bij uitstek kan de nu volgende uitgave de toerist, die ook nog geïnteresseerd blijft in molens, van nut zijn.

Molen Coolvest.

De hoge ronde stenen stellingkoren-molen "De Hoop" aan de Coolvest te Rotterdam. Gesloopt 1920.

Collectie: C.E. van der Horst.

G. Simmonet en Chr. Gibbings schreven "La France des Moulins", een groot (25 x 32 cm.) en dik (240 pag's) in linnen gebonden volop geïllustreerd in kleuren uitgevoerd boek. Het boek gaat heel Frankrijk door van de departementen Nord tot en met Midi-Pyrénées, van windmolen tot watermolen en van koren- tot olie- en zelfs papiermolen toe! Dit bijzonder fraaie standaardwerk, ISBN 2-226-03335-1 kochten wij bij Gysbers & Van Loon te Arnhem voor f 145,- excl. portokosten. Zeer aanbevolen!

VRAAG EN AANBOD

Te koop aangeboden: 8 complete jaargangen van het weekblad "De Molenaar" vanaf 1981 tot nu.

Prijs in nader overleg.

Mulder E.D. Pot, Korte Groningerweg 35, Kropswolde (tel. 05980-91824)

Te koop aangeboden: Het boek "Groninger Molens", uitgave 1958. Zonder molenkaart en iets beschadigd. Harmannus Noot, Fazantenlaan 52, 9751 EW Haren, tel. 050-342115.

Binnenkort verschijnt:

MOLENROUTES IN FRIESLAND met de auto of per fiets. 12 x 22 cm. 96 blz.

Prijs f 16,90.

Boekhandel Ben Doornbos, Oude Kijk in 't Jatstraat 59, Groningen. Ook bij uw boekhandel te bestellen.

Naar windmolen

Joeswert

te Feerwerd voor:

- * tarwemeel
- * tarwebloem
- * rijst
- * gort
- * pannekoekenmeel
- * gemengd graan
- * en andere molenprodukten (ook voor zelfbakkers (sters))

Dinsdag t/m zaterdag geopend
13.30 - 18.00 uur.

MOLENAAR ROLF WASSENS

TEL. 05941-1545.

KORENMOLEN

De Hoop

WOLDWEG 70, KROPSWOLDE

Voor tarwemeel, roggemeel, bloem, havervlokken, gort, muesli-vlokken en granen.

MULDER E.D. POT
TELEFOON 05980-91824.

VRAAG EN AANBOD

Het nieuwe boekje 'DE ZELFWICHTER',
Tachtig molens in het Groninger landschap,
is uit!

U ontvangt het boekje na overmaking à
f 5,50 per stuk (incl. portokosten) op giro-
rekening nr. 38.66.034 van de Vereniging
Vrienden van de Groninger Molens
te Scheemda.

NIEUWE LEDEN

H. Bakker	Bussum		
G.J. Berghuis	Bedum		
G. Beukema	Winschoten	T.J. Klok-Lemminga	Eelde
J. Bijl	Leermens	S.J. Kooi	Roodeschool
G. Boersma	Uithuizermeeden	Fam. Kuipers-Mendelts	Eersel
W.H.Bolt/A.H. Bolt-de Boer	Uithuizen	H. Postmus-Guikema	Groningen
J.D. Bos	Uithuizermeeden	H.A.J. de Ridder	Harkstede
H.B.M. v.d. Bos	Losdorp	W. Roose	Koudekerke (Zld.)
M. Brettschneider	Groningen	G. Rubingh	Groningen
F. Briggs	Groningen	C. Rubingh	Groningen
S. Brontsema	Oudeschip	B.J. Rubingh	Aduard
D.G. van Dijk	Bovenrijke	H. Schipper	Winschoten
C. Doornbos	Oostwold (Old.)	H.B. Scholte	Emmen
M.A. Ehrhart	Groningen	L. Schoonveld	Roodeschool
O. Eisema	Uithuizermeeden	K.W. Sijpkens	Winschoten
D.L. Everts	Meppel	J. Spijk	Uithuizermeeden
C. Ewerth	Hammoor (D.)	H. Teeninga	Uithuizermeeden
J. Ferwerda	Farmsum	A.J. Veening	Harlingen
I. Freije-Meeuwes	Ter Apel	H. Vos	Uithuizen
S.M. Glas-Koopman	Haren	F.A. Vos	Uithuizen
Waterschap Gorecht	Groningen	P. Waterdrinker	Kleine Huisjes
K.T. Haitsma	Hoogezand	Prov. St. Werkgelegenheidsproj.	Groningen
G. Heuwold	Dorwagen (D.)	A. Wieland	Appingedam
P. van Hoorn	Loppersum	T.R. Wieringa	Zuidhorn
L. Klip	Uithuizermeeden		